

HARMAA TALOUS JA RAHANPESU SUOMESSA

Kuinka ilmiöt näkyvät pankin työntekijöiden arjessa

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Liiketoiminnan kehittäminen, Visamäki

Kevät 2021

Jussi Vaittinen

Tekijä	Jussi Vaittinen	Vuosi 2021
Työn nimi	Harmaa talous ja rahanpesu Suomessa – Kuinka ilmiöt näkyvät pankin työntekijöiden arjessa	
Ohjaajat	Mikko Mäntyneva	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia harmaata taloutta, talousrikollisuutta, sekä rahanpesua ja terrorismin rahoittamista Suomessa, sekä selvittää miten Suomessa toimivassa pankissa työntekijät kokevat arkisessa työssään edellä mainittuihin ilmiöihin viittaavia tapahtumia. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valitsin kvalitatiivisen tutkimuksen ja pankin työntekijöiden haastattelut toteutin teemahaastatteluiden kautta.

Opinnäytetyöni on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa käydään läpi tutkimuksen taustaa ja tutkimusmenetelmiä. Teoreettisen viitekehyksen kautta käydään läpi keskeisiä ilmiöitä ja määritelmiä, sekä rahanpesun selvittelykeskuksen toimintaa ja pankkien roolia rahanpesun estämisessä ja torjunnassa. Opinnäytetyön viimeinen osio koostuu Pankki X:n työntekijöiden teemahaastatteluista, tulosten läpikäynnistä ja johtopäätöksistä.

Tutkimuksen kautta sain muodostettua selkeän kuvan siitä, millaisia opinnäytetyön aiheena oleviin ilmiöihin viittaavia tapahtumia pankin konttorissa työskentelevät henkilöt kohtaavat. Tutkimuksen ja haastatteluiden kautta esiin nousi muutamia kehitysehdotuksia. Selkeästi esiin nousseista seikoista, eniten huomiota haastatteluiden yhteydessä herätti koulutuksen määrä, laatu ja jatkuvuus. Koulutuksen koettiin olevan merkittävässä roolissa pankin työntekijöiden mielestä, työskennellessä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen parissa. Riittävän koulutuksen tason saavuttaminen ja ylläpitäminen koettiin tärkeäksi.

Avainsanat Harmaa talous, rahanpesu, rahanpesun estäminen, talousrikollisuus

---

Author	Jussi Vaittinen	Year 2021
Subject	Shadow Economy and Money Laundering in Finland – How it Appears in the Daily Jobs of Bank Employees	
Supervisors	Mikko Mäntyneva	

ABSTRACT

The goal of this thesis was to study shadow economy, financial crimes, money laundering and terrorism funding in Finland and how it affects the daily job activities of bank employees in a Finnish bank X. The research method of this study was based on qualitative study and carried out with theme interviews.

This thesis can be divided into three parts. The first part addresses the background and methods behind the study. The second part contains the theoretical framework of the thesis and the field of interest and explains the role of money laundering prevention center of Finnish Police. The last part carries out the results and conclusions from the interviews of Bank X employees.

Through the thesis and the study, I got a clear view of how shadow economy and money laundering affects the job activities of bank employees. The interviews and the study revealed few areas that could need some development in the future. One of the major aspects in the development proposals was the quality of education around the matter and how to maintain the level of education throughout the organization.

Keywords Shadow economy, money laundering, anti-money laundering, financial crimes

Pages 72 pages and appendices 1 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tavoite, tarkoitus ja menetelmät	2
2.1	Tutkimusongelma ja tavoite	2
2.2	Tutkittavan aiheen rajausta	3
2.3	Käytettävä menetelmä.....	4
3	Talousrikollisuus ja harmaa talous Suomessa	6
3.1	Kansantaloudellinen harmaa talous	6
3.2	Fiskaalinen harmaa talous	7
3.3	Talousrikollisuus.....	10
3.4	Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta	11
4	Rahanpesu ja terrorismin rahoitus.....	12
4.1	Rahanpesu ilmiönä.....	12
4.2	Rahanpesun määritelmä	13
4.3	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen	14
4.4	Rahanpeseminen prosessina	16
4.4.1	Sijoitusvaihe	17
4.4.2	Harhautusvaihe	18
4.4.3	Palautusvaihe	19
4.5	Rahanpesu ja alkurikos	19
4.6	Kansainvälinen ilmiö	20
4.7	FATF.....	23
4.8	Terrorismin rahoittaminen	24
5	Rahanpesun selvittelykeskus.....	25
5.1	Terrorismin rahoituksen torjunta	29
5.2	Rahanpesuilmoitukset	32
6	Rahoitusalan rooli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä	40
6.1	Asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen	41
6.2	Selonotto ja ilmoitusvelvollisuus	43
6.3	Riskiperusteinen arviointi, henkilöstön koulutus ja ohjeistus	45
6.4	Ilmoitusvelvolliselle säännösten laiminlyönnistä aiheutuvat seuraamukset	47
6.5	Kansainväliset talouspakotteet.....	48
7	Tutkimusmenetelmän kuvaus	51
7.1	Haastateltavat.....	52

7.2	Haastatteluiden tulokset.....	53
7.2.1	Harmaan talouden, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen esiintyminen	53
7.2.2	Selvityspyynnöt ja asiakkaan tunteminen.....	56
7.2.3	Yleinen suhtautuminen harmaaseen talouteen, rahanpesemiseen ja terrorismin rahoittamiseen	57
7.2.4	Koulutus	58
8	Tutkimuksen tulokset, johtopäätökset ja pohdinta	60
8.1	Tutkimuksen tulokset.....	60
8.2	Pohdintaa tutkimuksen onnistumisesta ja käytetyistä menetelmistä	63
8.3	Korjausehdotuksia ja jatkotutkimuksia.....	65
	Lähteet.....	68

Liitteet

Liite 1	Haastattelulomake
---------	-------------------

1 JOHDANTO

Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen ovat luonteeltaan kansainvälisiä ilmiöitä, jotka esiintyvät uutisoinnissa nykyään säännöllisesti. Pankkien ja yritysten kansainvälistyminen, sekä vapaa liikkuvuus ovat avanneet myös ovensa ja mahdollisuudet lisääntyvään kansainväliseen rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Teknologinen kehitys on tuonut uusia tapoja siirtää varallisuutta ja muun muassa nopeuttanut varojen siirtämisen maasta toiseen. Tämä tuo omalta osaltaan rahalaitoksille ja viranomaisille haasteita saada havaittua epäilyttäviin liiketoimiin viittaavat transaktiot. Teknologia on toki myös tuonut uusia mahdollisuuksia havaita transaktioita tehokkaasti jälkikäteen ja reaaliajassa. Pankeilla on käytössään erilaisia monitorointijärjestelmiä, jotka auttavat pankkeja taistelussa rahanpesua ja terrorismin rahoittamista vastaan.

Tämän opinnäytetyön alkuosassa käydään lyhyesti harmaan talouden ja talousrikollisuuden määritelmiä ja muotoja Suomessa. Rahanpesu ja terrorismin rahoitus ovat osa talousrikollisuutta ja harmaata taloutta, joten myös talousrikollisuuden ja harmaan talouden määritelmää ja muotoja on perusteltua käydä läpi. Harmaa talous pitää sisällään lukuisia elementtejä, rahanpesun lisäksi, kuten muun muassa verotukseen liittyvät rikokset, korruptio, identiteettiväärinkäytökset ja pimeä työvoima. Kuten yllä on kuvattu, koostuu harmaa talous, talousrikollisuus ja rahanpesu, useita eri muodoista ja elementeistä. Näin ollen näiden ilmiöiden torjunta on myös jakautunut usean instanssin harteille, ei pelkästään esimerkiksi verottajan, poliisin tai tulliviranomaisten. Eri tahojen roolit vaihtelevat torjuntatyössä, toisten aktiivisemmasta ja toisten tahojen passiivisemmasta roolista. Ilmiöiden torjunnasta vastaavia tahoja käsitellään työssä tulevissa kappaleissa hieman laajemmin, sillä niillä on merkitystä myös rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja näiden torjunnan osalta. Työn pääpaino on rahanpesussa ja sen laajuudessa Suomessa, eikä muihin harmaan talouden ja talousrikollisuuden ilmenemismuotoihin, keskitytä samassa laajuudessa.

2 TAVOITE, TARKOITUS JA MENETELMÄT

2.1 Tutkimusongelma ja tavoite

Aiheena rahanpesu on, ehkä johtuen aktiivisesta uutisoinnista aiheen ympärillä, nostanut suosiotaan myös opinnäytetöiden parissa. Viimeisten vuosien ajalta löytyy useita opinnäytetöitä, joissa aiheena ovat rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen. Rahanpesun luoteen vuoksi, saatavilla olevia tarkkoja tilastoja ei ole saatavilla. Suomessa tapahtuvaa rahanpesun määrää voidaan kuitenkin arvioida esimerkiksi poliisin julkaisemien tietoon tulleiden ilmoitusten ja varojen jäädytysten määrän kautta. Voidaan myös arvioida Suomessa esiintyvän rahanpesun laajuuden vastaavan maailmanlaajuista arviota rahanpesun prosenttiosuudesta bruttokansantuotteesta. Jos tätä arviota käytetään, on Suomessa rahanpesun määrä 2-5% bruttokansantuotteesta vuositasona. Vuonna 2019 oli Suomen BKT Tilastokeskuksen perusteella 241 miljardia euroa. Euromääräisesti tämä tarkoittaa, että rahaa pestään vuositasona Suomessa siis noin 4,8-12,05 miljardin euron arvosta.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää kohtaavatko asiakaspalvelun etulinjassa työskentelevät aiheeseen liittyviä ilmiöitä ja tekevätkö he havaintoja mahdollisesti rahanpesuun liittyvistä tapahtumista, sekä miten he asian kokevat? Tilastojen ja arvioiden avulla on kuitenkin vaikeaa muodostaa käsitystä, millaisia rahanpesuun, terrorismin rahoittamiseen ja harmaaseen talouteen viittaaviin kohtaamisiin ja tapahtumiin pankeissa asiakaspalvelussa törmätään. Poliisin julkaisemien tilastojen perusteella voidaan todeta, että rahalaitokset tekevät vuosittain tuhansia ilmoituksia epäilyttävistä liiketoimista, mutta millaisia ilmoituksiin johtaneet tapahtumat ovat todellisuudessa, jää epäselväksi. Poliisin tilastoihin tutustutaan työn myöhemmissä kappaleissa tarkemmin. Pelkästään tilastojen avulla ei voida päätellä, miten ilmoituksiin johtaneet tapahtumat konttoreissa ja asiakaspalvelutilanteissa esiintyvät. Haastatteluiden ja tilastojen kautta yritän selvittää, kuinka tavallisia epäilyttävät tapahtumat ja toiminta asiakkaiden keskuudessa todellisuudessa on ja miten pankin työntekijät aiheen kokevat? Tilastojen tietoja ja teoriaa täydentämään käytetään apuna teemahaastatteluita.

Monessa aiemmin tehdyssä opinnäytetyössä ilmiötä tarkastellaan pankin näkökulmasta, kuten tässäkin työssä. Työn teoriaosuuden lisäksi käytän tiedon saamiseen Pankki X:n työntekijöiden haastatteluita. Haastateltavat työskentelevät eri tehtävissä Suomessa

toimivassa pankissa, lähinnä henkilöasiakkaiden parissa. Samasta aiheesta kirjoitetuissa opinnäytetöissä on muun muassa lähestytty tutkittavaa aihetta pankkien työntekijöiden koulutukseen liittyvillä seikoilla tai haastatteleamalla rahanpesun torjunnan parissa työskenteleviä henkilöitä, esimerkiksi transaktioiden jälkikäteisen monitoroinnin parissa työskenteleviä henkilöitä. Edellä mainitun kaltaisissa rooleissa työskentelevien henkilöiden käsitys rahanpesuun ja harmaaseen talouteen liittyvistä ilmiöistä ja niiden aiheuttamasta ongelmasta voi olla hyvin erilainen ja poiketa merkittävästi, sellaisten henkilöiden kokemuksesta, ketkä kohtaavat ilmiöt ja niiden aiheuttamat haitat kasvatusten konttoreilla ja asiakaspalvelussa. Työn yhtenä tarkoituksena onkin juuri selvittää asiakaspalvelussa toimivien kokemusta aiheesta, ei sellaisten tahojen, jotka pankissa työskentelevät nimenomaan aiheen parissa tai sen torjunnassa. Tämän vuoksi valitsin työhöni haastateltavaksi henkilöitä, kenellä on useamman vuoden ajalta koostuva näkemys, aiheen ympärillä vallitsevien ongelmien ja haasteiden kohtaamisesta kasvatusten asiakkaiden kanssa, eikä esimerkiksi anonyymin verkkoviestin tai sähköpostin välityksellä. Kaikilla haastateltavilla henkilöillä on usean vuoden kokemus finanssialalla työskentelystä ja asiakaspalvelusta eri tehtävien parissa.

2.2 Tutkittavan aiheen rajaus

Työn tarkoituksena on tutkia talousrikollisuutta, harmaata taloutta ja rahanpesua ilmiönä ja aihealueen ilmaantuvuutta Suomessa. Koska aihealue olisi kaikki mainitut ilmiöt käsittävänä varsin laaja kokonaisuus, rajataan opinnäytetyö tutkimaan tarkemmin rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, niiden esiintyvyyttä Suomessa ja torjuntaa, sekä sitä millä lailla ilmiöt näkyvät Suomessa ja suomalaisessa, finanssialalla toimivassa yrityksessä työntekijöiden arjessa. Työssä tutustutaan lyhyesti talousrikollisuuden ja harmaan talouden määritelmiin ja tapoihin, mutta pääpaino työssä on tutkia rahanpesussa ja terrorismin rahoittamisessa ilmiönä, sekä siinä miten edellä mainitut aiheet esiintyvät rahoitusalan työntekijöiden päivittäisessä työssä. Työn fokus on suunnattu pankki- ja vakuutusyhtiön toiminnan kannalta oleellisiin seikkoihin rahanpesua ja terrorismin rahoitusta ja niiden estämistä tutkittaessa ja tarkasteltaessa ja teoriaosuutta laadittaessa.

Kuten mainittu tämän opinnäytetyö käsittelee rahanpesua ilmiönä ja työ tavoitteena on selvittää, millaisia harmaan talouden ja talousrikollisuuden muotoja rahoitusallalla

työskentelevät kohtaavat päivittäisessä työssään, sekä kuinka yleinen ilmiö rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen viittaava toiminta todellisuudessa heidän työssään on. Työ koostuu teoriaosuudesta, Suomessa, rahoitusallalla toimivien työntekijöiden teemahaastatteluista, haastatteluista saatujen tietojen analysoinnista, tulosten pohdinnasta ja loppupäätelmistä, sekä kehitysehdotuksista. Teoriaosuudessa käytetään hyödyksi aiheen ympärillä vallitsevaa kirjallisuutta, sekä eri sähköisiä lähteitä, mutta varsinkin Suomessa tapahtuvaan rahanpesuun liittyen, Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen tilastot, ovat tärkeä tiedon lähde. Rahanpesun selvittelykeskuksen rooli teorian lähteenä on perusteltua, koska työ keskittyy rahanpesuun Suomessa ja siihen missä laajuudessa sitä esiintyy pankkien arjessa, sekä siihen mikä on rahalaitosten rooli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa Suomessa. Näistä seikoista johtuen työssä on paneuduttu tarkemmin rahanpesun selvittelykeskuksen toimintaan ja julkaisemiin tilastoihin. Tässä opinnäytetyössä haastateltavat toimivat asiakasrajapinnassa toimihenkilöinä, sekä esimiehinä ja työn tarkoitus on selvittää millä lailla he kokevat harmaaseen talouteen ja nimenomaan rahanpesuun liittyviä seikkoja omassa arkisessa työssään, kasvotusten asiakkaiden kanssa.

Poliisin julkaisemat tilastot toimivat pohjana ilmiön laajuuden hahmottamiseen ja haastatteluiden kautta, on tarkoitus saada selville, miten pankin konttoreissa työskentelevät kokevat ilmiön ja sen aiheuttamien haittojen suuruuden. Haastatteluiden kautta on tarkoitus myös selvittää, onko rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvä koulutus ja tieto konttoreissa toimivien henkilöiden omasta mielestä riittävällä tasolla ja miten asiaan suhtaudutaan pankin sisällä. Haastatteluiden yhtenä tarkoituksena on myös selvittää millaisia työntekijöiden omat kokemukset ovat edellä mainituista ilmiöistä, millainen on yleinen suhtautuminen harmaaseen talouteen asiakkaiden keskuudessa, sekä millaisia haasteita he aiheeseen liittyen arjessaan kokevat, onko esimerkiksi tilanteita, joissa toimihenkilöt tuntevat olonsa uhatuiksi jne.

2.3 Käytettävä menetelmä

Tutkimuksen aiheen luonteen vuoksi, en saanut kirjallisuudesta vastauksia kaikkiin minua mietityttäneisiin kysymyksiin, joten kirjallisuudesta ja muista lähteistä saadun tiedon lisäksi, oli minun täydennettävä tietoa ilmiön laadusta haastatteluiden avulla. Opinnäytetyöni on

luonteeltaan laadullinen tutkimus, jossa tiedon keräämiseksi on käytetty teemahaastatteluita. Teemahaastatteluiden avulla pyritään selvittämään, missä laajuudessa rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen viittaavaa toimintaa tai siihen liittyviä seikkoja finanssialalla toimivien henkilöiden arkisessa työssä kohdataan ja millaisia ongelmia tai epäkohtia he kokevat.

Tutkimusmenetelmäksi opinnäytetyössäni valikoitui laadullinen tutkimus kvantitatiivisen tutkimuksen sijaan. Päätös kvalitatiivisen teemahaastattelun tekemiseksi valitsin sen vuoksi, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa, ja tässä opinnäytetyössä teemahaastatteluiden avulla kerättävän aineiston avulla on mahdollista saada kerättyä haastateltavilta henkilöiltä avoimempaa ja monipuolisempaa tietoa. Kun haastattelutilanteista saadaan kerättyä laadukasta ja avointa tietoa, ei tutkimukseen osallistuvia vastaajia tarvitse olla niin useita. Laatu korvaa määrän. Kvalitatiivisen teemahaastattelun vaihtoehtona olisi ollut toteuttaa tiedon keräämistä kvantitatiivisella lomaketutkimuksella. Koin kuitenkin, että lomaketutkimuksen ongelmaksi olisi muodostunut löytää määrällisesti tarpeeksi monta vastaajaa, sekä vastausten sisällöstä saatavien tietojen laatu (Alasuutari 2012, s63). Lomaketutkimuksen avulla en olisi saanut samalla tavalla kerättyä avointa palautetta ja monipuolisia vastauksia, kuin mitä kvalitatiivisen teemahaastattelun avulla on mahdollista saada. Näistä edellä mainituista syistä johtuen, valitsin tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen teemahaastattelun.

Haastattelut oli tarkoitus toteuttaa kaikki kasvotusten, mutta vallitseva Covid-19-pandemia sotki tätä suunnitelmaa hieman. Pandemiasta johtuen, jouduin tekemään osan haastatteluista sähköpostin avulla, suunnitellun kasvotusten tapahtuvan haastattelun sijaan. Vastaajien kesken olin kuitenkin jo etukäteen keskustellut aiheesta ja mahdollisista aihealueista, joten sain myös sähköpostilla tehtyjen haastattelujen kautta, sain kerättyä hyvin tietoa, ja vastaukset olivat laadullisesti mielestäni kattavia ja monipuolisia. Haastattelututkimuksen avulla sain muodostettua hyvän kuvan siitä, miten asiakaspalvelutehtävissä tutkimuksen aiheena oleva aihealue koetaan, ja millaisia todellisen elämän esimerkkejä henkilökunta kokee työssään.

3 TALOUSRIKOLLISUUS JA HARMAA TALOUS SUOMESSA

Tässä opinnäytetyössä käsitellään harmaata taloutta ja talousrikollisuutta ilmiöinä. Seuraavassa kappaleessa avataan näiden termien käsitteitä ja mitä ne pitävät sisällään. Harmaa talous on termi, johon törmää useasti uutisoinnissa ja keskusteluissa. Terminä harmaa talous on monelle tuttu, mutta se mitä harmaa talous sisältää ei välttämättä ole selkeä. Termillä onkin useita eri merkitystä, joita tässä opinnäytetyössä käsitellään ja avataan.

Harmaasta taloudesta puhuttaessa, pitäisi tietää onko kyseessä kansantaloudellinen- vai fiskaalinen harmaa talous. Edellä mainituista harmaan talouden termeistä, kansantaloudellinen harmaa talous on helpommin määriteltävissä. Fiskaalinen harmaa talous sen sijaan on vaikeampaa rajata. Harmaan talouden määrittämiseksi ei ole olemassa kuitenkaan mitään yksiselitteistä tai oikeaa määritelmää. Talousrikollisuus terminä voi niin ikään vaikuttaa selkeältä, mutta sille ei ole käsitteenä yksiselitteistä oikeaa määritelmää, kuten ei harmaalle taloudellekaan. Termejä harmaa talous ja talousrikollisuus, avataan kappaleessa tarkemmin. (Hirvonen, Määttä 2018, s.1)

3.1 Kansantaloudellinen harmaa talous

Hirvonen ja Määttä (2018, s.2) määrittelevät kansantaloudelliseksi harmaaksi taloudeksi taloudellisen toiminnan, joka puuttuu kansantalouden tilinpidosta. Kansantalouden tilinpidosta puuttuva toiminta voidaan jakaa ryhmiin:

- Harmaa talous on määritelty laillisten hyödykkeiden tuotannoksi, mutta toimintaa halutaan salata viranomaisilta verojen välttämiseksi tai säännösten kiertämiseksi
- Laiton talous on tuotannollista toimintaa, jossa tuotetut tuotteet tai palvelut ovat laittomia tai niiden tuottajalla ei ole niihin oikeuttavaa auktorisointia
- Epävirallisen sektorin tuotanto on tuotannollista toimintaa, jota rekisteröimättömät tahot tuottavat kotitalouksille

- Kotitalouksien tuotanto, jossa tuotanto on suunnattu kotitalouksien omaa loppukäyttöä varten

3.2 Fiskaalinen harmaa talous

Fiskaalinen harmaa talous on käsitteenä kansantaloudellisen harmaan talouden käsitettä laajempi ja osittain suppeampi. Suomessa on usein käytetty määritelmää, joka on määritelty vuonna 1994 valtiovarainministeriön asettaman harmaan talouden työryhmän toimesta. Työryhmän määritelmän mukaan: ”harmaalla taloudella tarkoitetaan sinänsä laillista taloudellista toimintaa, joka tapahtuu viranomaisilta salassa tai jonka tulo salataan siitä menevien verojen ja maksujen välttämiseksi”. Suomessa käytetään fiskaalisen harmaan talouden määritelmää usein, kun puhutaan harmaasta taloudesta. (Hirvonen, Määttä 2018, s.3-4)

Fiskaalisen harmaan talouden määritelmä on lähellä edellä mainittua kansantaloudellisen harmaan talouden alaryhmien määritelmiä. Fiskaalinen harmaa talous poikkeaa edellä mainituista kuitenkin siltä osin, että edellä mainittu harmaan talouden määritelmä käsittää vain tuotannollisen toiminnan. Fiskaalisessa harmaassa taloudessa mukaan lasketaan myös esimerkiksi tulojen salaaminen pääomatuloista, jotka ei sisälly bruttokansantuotelaskelmiin. Edellä mainittu epävirallisen sektorin tuotanto lasketaan mukaan fiskaaliseen harmaaseen talouteen, mutta laitton talous ja kotitalouksien tuotanto, jää fiskaalisen harmaan talouden määritelmän ulkopuolelle. (Hirvonen, Määttä 2018, s.5)

Harmaan talouden mittaaminen on haastavaa, koska tarkkoja tilastoja ilmiöstä on mahdotonta pitää yllä. Tutkimuksia harmaaseen talouteen liittyen on kuitenkin tehty useita. Tutkimusten lähestymistavat ovat vaihdelleet kansantaloudellisesta, verotuksellisesta ja työvoiman käyttöön perustuvasta lähestymistavasta. Tutkimuksissa on käytetty erilaisia mittaamenetelmiä, kuten muun muassa kyselyitä, verotarkastuksia, tai muodostettu arvioita käteisen rahan kysynnän tai sähkön kulutuksen perusteella. Emerald Insight:in vuonna 2015 tehdyn tutkimuksen mukaan, harmaan talouden osuus bruttokansantuotteesta Suomessa oli noin 12,9%. (Verottaja, n.d)

Kuva 1 Shadow economy and tax evasion in the EU 2003-2014 (Mróz, Raczkowski, Schneider, 2015, s 45)

Country/Year	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Austria	10.8	11.0	10.3	9.7	9.4	8.1	8.47	8.2	7.9	7.6	7.5	7.8
Belgium	21.4	20.7	20.1	19.2	18.3	17.5	17.8	17.4	17.1	16.8	16.4	16.1
Bulgaria	35.9	35.3	34.4	34.0	32.7	32.1	32.5	32.6	32.3	31.9	31.2	31.0
Croatia	32.3	32.3	31.5	31.2	30.4	29.6	30.1	29.8	29.5	29.0	28.4	28.0
Czech Republic	19.5	19.1	18.5	18.1	17.0	16.6	16.9	16.7	16.4	16.0	15.5	15.3
Denmark	17.4	17.1	16.5	15.4	14.8	13.9	14.3	14.0	13.8	13.4	13.0	12.8
Estonia	30.7	30.8	30.2	29.6	29.5	29.0	29.6	29.3	28.6	28.2	27.6	27.1
Finland	17.6	17.2	16.6	15.3	14.5	13.8	14.2	14.0	13.7	13.3	13.0	12.9
France	14.7	14.3	13.8	12.4	11.8	11.1	11.6	11.3	11.0	10.8	9.9	10.8
Germany	17.1	16.1	15.4	15.0	14.7	14.2	14.6	13.9	13.7	13.3	13.0	13.3
Greece	28.2	28.1	27.6	26.2	25.1	24.3	25.0	25.4	24.3	24.0	23.6	23.3
Hungary	25.0	24.7	24.5	24.4	23.7	23.0	23.5	23.3	22.8	22.5	22.1	21.6
Ireland	15.4	15.2	14.8	13.4	12.7	12.2	13.1	13.0	12.8	12.7	12.2	11.8
Italy	26.1	25.2	24.4	23.2	22.3	21.4	22.0	21.8	21.2	21.6	21.1	20.8
Latvia	30.4	30.0	29.5	29.0	27.5	26.5	27.1	27.3	26.5	26.1	25.5	24.7
Lithuania	32.0	31.7	31.1	30.6	29.7	29.1	29.6	29.7	29.0	28.5	28.0	27.1
Luxembourg (Grand-Duché)	9.8	9.8	9.9	10.0	9.4	8.5	8.8	8.4	8.2	8.2	8.0	8.1
Malta	26.7	26.7	26.9	27.2	26.4	25.8	25.9	26.0	25.8	25.3	24.3	24.0
Netherlands	12.7	12.5	12.0	10.9	10.1	9.6	10.2	10.0	9.8	9.5	9.1	9.2
Poland	27.7	27.4	27.1	26.8	26.0	25.3	25.9	25.4	25.0	24.4	23.8	23.5
Portugal	22.2	21.7	21.2	20.1	19.2	18.7	19.5	19.2	19.4	19.4	19.0	18.7
Romania	33.6	32.5	32.2	31.4	30.2	29.4	29.4	29.8	29.6	29.1	28.4	28.1
Slovenia	26.7	26.5	26.0	25.8	24.7	24.0	24.6	24.3	24.1	23.6	23.1	23.5
South-Cyprus	28.7	28.3	28.1	27.9	26.5	26.0	26.5	26.2	26.0	25.6	25.2	25.7
Spain	22.2	21.9	21.3	20.2	19.3	18.4	19.5	19.4	19.2	19.2	18.6	18.5
Slovakia	18.4	18.2	17.6	17.3	16.8	16.0	16.8	16.4	16.0	15.5	15.0	14.6
Sweden	18.6	18.1	17.5	16.2	15.6	14.9	15.4	15.0	14.7	14.3	13.9	13.6
United Kingdom	12.2	12.3	12.0	11.1	10.6	10.1	10.9	10.7	10.5	10.1	9.7	9.6
28 EU-Countries/Average (unweighted)	22.6	22.3	21.8	21.1	20.3	19.6	20.1	19.9	19.6	19.3	18.8	18.6

Iso osa harmaasta taloudesta, talousrikollisuudesta ja myös rahanpesusta liittyy verorikoksiin. Harmaan talouden tutkimusten lisäksi, harmaan talouden laajuutta on pyritty määrittelemään tekemällä selvityksiä verovajeesta. Verovaje tarkoittaa teoreettisen verosaatavan ja saatujen veromaksujen välistä erotusta. Verovajetta mittaamalla saadaan arviota siitä, miten suuri osa velvoitteista tulee maksetuksi. Verovajeesta tehtyjen selvitysten tulokset antavat jonkin asteista arviota ja korrelaatiota harmaan talouden laajuuden kanssa. (Verottaja, n.d)

EU:n komission teettämässä tutkimuksessa tutkittiin arvonlisäverovajeen määrää ja kehitystä kaikissa EU-jäsenvaltioissa. Tutkimuksen tulosten perusteella, arvio Suomen arvonlisäverovajeesta vuonna 2016 oli 8% ja 7% teoreettisesta arvonlisäkertymästä vuonna

2017. Euromääräisesti arvioituna, menetetyt verotulot olivat vuonna 2016 noin 1,599 miljardia euroa ja vuonna 2017 1,622 miljardia euroa. (Verottaja, n.d)

Kuva 2 VAT Gap in Finland 2013-2016. (Center for Social and Economic Research Warsaw, 2019, s.48)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
VTTL	20008	20125	20197	21293	22026	22687
o/w liability on household final consumption	11041	11074	11135	11450	11745	
o/w liability on government and NPISH final consumption	456	465	474	532	520	
o/w liability on intermediate consumption	4343	4485	4644	4877	5031	
o/w liability on GFCF	3622	3498	3316	3745	3969	
o/w net adjustments	545	602	628	690	762	
VAT Revenue	18888	18948	18974	19694	20404	21345
VAT GAP	1120	1177	1223	1599	1622	
VAT GAP as a percent of VTTL	6%	6%	6%	8%	7%	6%
VAT GAP change since 2013					+2 pp	

Varsovan yliopiston vuonna 2015 julkaisemassa tutkimuksessa Suomen verovajeen arvioitiin vuonna 2014 olleen noin 5,2% koko BKT:sta. Tutkimuksen tuloksen perusteella verovaje olisi ollut noin 14,08 miljardia USD. (Verottaja, nd, CEJSH, 2015). Tutkimuksen lähestymistavoista riippumatta on selvää, että harmaa talous muodostaa ison ongelman niin Suomessa, kuin muissa maissa. Opinnäytetyön haastatteluiden kautta pyrin selvittämään, minkälaisia harmaaseen talouteen ja verotukseen liittyviä seikkoja, rahoitusalan työntekijät työssään kohtaavat. Haastatteluiden avulla yritän muodostaa kuvaa, onko heidän arkisessa työssään

havaittavissa selkeästi joitain tiettyjä ilmiöitä vai näkykö heille asiakaskohtaamisten kautta laaja kirjo erilaisia harmaaseen talouteen liittyviä seikkoja.

3.3 Talousrikollisuus

Talousrikollisuus on nykyään terminä varsin yleinen ja mediassa paljon käytetty. Termin sisältö on kuitenkin, harmaan talouden määritelmän kanssa, monelle tuntematon. Mitään yksiselitteistä määritelmää ei voi myöskään talousrikokselle asettaa. Talousrikoksen määritelmänä Suomessa voidaan käyttää esimerkiksi sisäasiainministeriön poliisiosaston määritelmää talousrikoksesta. Vuonna 2004 valmistuneen määritelmän mukaan:

”talousrikoksella tarkoitetaan yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa, huomattavaan välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa tai laiminlyöntiä. Yrityksen tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tapahtuneet verorikokset, kirjanpitorikokset, velallisen rikokset, arvopaperimarkkinarikokset ja osakeyhtiörikokset ovat kuitenkin aina talousrikoksia”. (Hirvonen, Määttä 2018, s.17)

Talousrikoksia ovat vero-, kirjanpito-, arvopaperimarkkina-, tai velallisen rikokset.

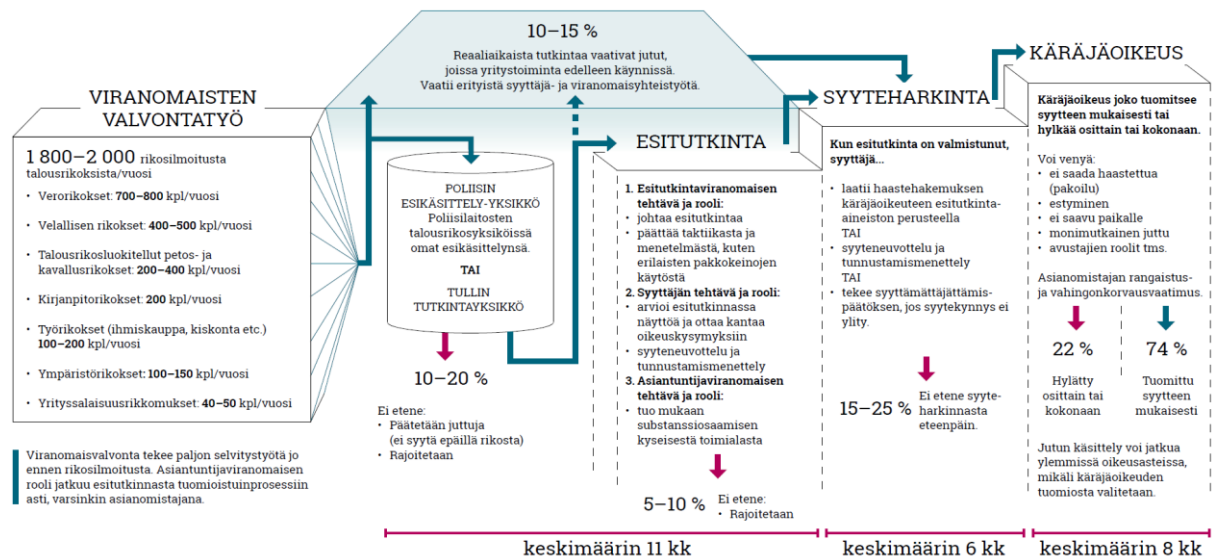
Talousrikokseksi voidaan laskea myös osa virka- ja ympäristörikoksista. Suomessa suurin osa havaituista harmaan talouden tapauksista, hoidetaan hallinnollisten keinojen kautta.

Talousrikoksista eniten tapahtuu verorikoksia, joihin voidaan käyttää sanktioina jälkiverotusta ja verokorotuksia. Verorikosten osuus kaikista edellä luetelluista talousrikoksista, oli vuonna 2017 noin 55 prosenttia. Verorikosten määrä, selittyy veroviranomaisten aktiivisuudella ja verotarkastusten määrän kasvattamisella veroviranomaisten toimesta. Alla olevassa kuvassa on kuvattu Verohallinnon toimesta, kuinka talousrikosprosessi Suomessa etenee. (Sisäministeriö, n.d, Verottaja n.d)

Yhden osan verorikoksista muodostaa tupakan ja alkoholin salakuljetus ja siihen liittyvät rikokset. Yritystoimintaan liittyvien verorikosten lisäksi tupakan ja alkoholin salakuljetus, muodostaa merkittävän osan verorikoksista Suomessa. Talousrikosten määrään vaikuttaa yleinen taloudellinen tilanne. Uutena, verorikollisuuden muotona on viimeisten vuosien aikana noussut idänkauppaan suuntautunut verorikollisuus. Idänkauppaan keskittynyt

verorikollisuuden muoto ei ole riippuvainen kotimaassa valitsevista talouden näkymistä tai talouden tilanteesta. (Poliisi n.d, Sisäministeriö,n.d)

Kuva 3 Talousrikosprosessin eteneminen (Verottaja, n.d)

3.4 Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta

Harmaan talouden torjunta ei ole vain yhden tai muutaman viranomaistahon vastuulla, vaan torjuntatyöhön osallistuu useita viranomaisia. Viranomaistahojen rooli ja aktiivisuus vaihtelee. Viranomaisten roolin perusteella, voidaan viranomaiset jakaa seuraavasti:

- valvontaviranomaiset, joiden tehtäviä ovat muun muassa harmaan talouden paljastaminen, hallinnollisten seuraamusten määrääminen ja tutkintapyyntöjen tekeminen esitutkintaa tekeväälle viranomaiselle. Tällaisia viranomaisia ovat esimerkiksi Verohallinto, Tulli ja Evira
- esitutkintaviranomaiset, joita ovat poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos
- syyttäjälaitos
- täytäntöönpanosta vastaava ulosottohallinto
- lupaviranomaiset, kuten alkoholilupia ja liikennelupia myöntävät viranomaiset

Jotta harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta olisi mahdollisimman tehokasta ja onnistunutta, vaaditaan viranomaistahoilta tehokasta yhteistyötä niin tietojen vaihdon muodossa, kuin yhteisesti toteutettujen torjuntaoperaatioiden kautta. (Hirvonen, Määttä 2018, s.193-194)

4 RAHANPESU JA TERRORISMIN RAHOITUS

Rahanpesu yhdistetään usein mediassa huumausainerikollisuuteen ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen ovatkin yksi osa talousrikollisuutta, harmaata taloutta ja kansainvälistä rikollisuutta. Rahanpesu on toimintaa, jossa rikoksella ansaitun omaisuuden tai rahan alkuperää pyritään peittelemään ja saamaan näyttämään lailliselta. Tässä työssä perehdytään tarkemmin rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen ilmiöinä, näiden ilmiöiden määritelmään, sekä kuinka näitä ilmiöitä pyritään estämään. Työn pääpaino suuntautuu tälle osa-alueelle talousrikollisuutta. Ilmiöiden laajuuteen Suomessa perehdytään Keskusrikospoliisin tilastojen, kirjallisuuden ja sähköisten lähteiden avulla. Keskusrikospoliisin ylläpitämien vuositilastojen avulla pystytään hahmottamaan muun muassa, kuinka paljon Suomessa vuosittain tehdään rahanpesuilmoituksia, sekä sitä minkä takia ilmoitus on tehty. Rahoituslaitoksen työntekijöiden haastatteluiden avulla, pyritään selvittämään vastaako työntekijöiden omat kokemukset poliisin ylläpitämien tilastojen kanssa.

4.1 Rahanpesu ilmiönä

Käsitteen rahanpesu, on väitetty syntyneen Yhdysvalloissa 1920-luvulla. Käsite on muodostunut järjestäytyneen rikollisuuden tutkinnan yhteydessä, kun havaittiin, että rikolliset pyrkivät peittelemään laitonta toimintaa ja varallisuuttaan, pesulaliiketoiminnan avulla. Muun muassa Al Caponen väitettiin hankkineen pesuloita, joiden pesukoneet toimivat kolikoilla ja näin pankki ei kiinnittänyt huomiota rikollisella toiminnalla, kuten uhkapelien järjestämisestä ja laittoman alkoholin myymisestä, saatujen kolikoiden tallettamisesta. Yleisemmin rahanpesu käsitettä alettiin käyttää 1970-luvulla Yhdysvalloissa Watergate skandaalin yhteydessä ja Euroopassa yleistyneiden ihmisryöstöjen yhteydessä maksettujen lunnasrahojen pesemisessä sveitsiläisten pankkien kautta. Kansainväliseen tietoisuuteen rahanpesu nousi 1980-luvulla Etelä-Amerikan huumekartellien

avulla. Kartellit saivat rikollisesta toiminnastaan suuret määrät varoja, joita pyrittiin laillistamaan monimutkaisten rahoitusjärjestelyiden ja liiketoimien avulla. (Sahavirta 2008, s.19)

Terminä rahanpeseminen on vain joitain vuosikymmeniä vanha, mutta ilmiönä paljon vanhempi. Rikollisilla on kautta aikain ollut tarve saada rikollisesti saavutettu omaisuus näyttämään siltä, että se olisi oikeasti peräsin jostain laillisesta lähteestä. Rahanpesu ilmiönä on esiintynyt aina siitä asti, kun ihmisillä on ollut tarve piilottaa varallisuuttaan muilta. Sahavirran mukaan rahanpesijöinä ovat toimineet esimerkiksi varastetun tavaran kätäjät, sekä kauppiat ja rahanlainaajat, jotka keskiajalla koronkiskonnan kieltämisen jälkeen, pyrkivät salaamaan korkojen keräämisen tai pyrkivät peittämään korkojen kiskomisen oikean luonteen lähteen. Suuremman mielenkiinnon rahanpesu, sen torjunta ja ehkäiseminen saavutti 1980-luvulla, kun huumekartellien aiheuttamat ongelmat levisivät käsittämään useille alueille, ympäri maailmaa. Rahanpeseminen on monesti maiden rajat ylittävää taloudellista rikollisuutta ja rahanpesua onkin pidetty ensimmäisenä vakavana rikoksena, joka voidaan suoraan yhdistää globaaliin talouteen. Rahanpesun vaikutukset, eivät myöskään usein kosketa vain yhtä ainoata valtiota. (Sahavirta 2008, s.20)

4.2 Rahanpesun määritelmä

Sahavirran mukaan, rahanpesemisellä laajassa merkityksessä tarkoitetaan: ”toimia, joiden tarkoituksena on rikoksella hankitun omaisuuden tai rikoksen tuottaman hyödyn siirtäminen lailliseen talousjärjestelmään siten, että varallisuus saadaan erotetuksi rikollisesta alkuperästään ja saadun varallisuuden saanto pystytään ainakin näennäisesti legitimoimaan. Rahanpesemiseksi voidaan arvioida myös laillisesti hankitun omaisuuden laitton käyttö”. Rahanpesu vaatii myös toteutuakseen esirikoksen ja sen kautta saadun tuoton. Rahanpesun tunnusmerkistö voi täytyä vasta kun esirikos on tapahtunut. Esirikoksen kriminalisoinnilla pyritään ottamaan pois rikoshyötyä rikosten tekijöiltä ja tällä tavoin torjumaan esirikoksia. (Sahavirta 2008, s.21-22, 305)

Rahanpesuun liittyvän toiminnan rikollisen luonteen vuoksi on Suomessa rahanpesu myös säädetty lain nojalla laittomaksi ja rangaistavaksi toiminnaksi, tosin rahanpesun kriminalisointi perustuu kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseen. Suomen Rikoslain

39/1889 luvun 32, 6-10§ on määritelty mitä rahanpesulla tarkoitetaan lain mukaan.

Rahanpesun määritelmä Rikoslain 39/1889 perusteella on seuraavanlainen ja rikoslain mukaan rahanpesuun syyllistyy taho, joka”

- 1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka
- 2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä.” (RL39/1889)

Rahanpesu määritellään keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen toimesta hieman tiivistetympin ja selkeämmin seuraavasti: ”Rahanpesulla tarkoitetaan toimintaa, jossa rikoksella hankitun rahan alkuperä pyritään häivyttämään ja saamaan se näyttämään lailliselta. Keskeistä on rikoksella hankitun omaisuuden peitteleminen ja ulosoton tai muun viranomaistoimenpiteen välttäminen.” (Poliisi, n.d)

4.3 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen

Rahanpesun estämisestä ja terrorismin rahoittamisesta on Suomessa säädetty laki, Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä 444/2017, josta käytetään jäljempänä nimeä rahanpesulaki. Lain avulla pyritään omalta osaltaan karsimaan rahanpesua ja terrorismin rahoittamista. (Sisäministeriö, n.d)

Rahanpesun estäminen kuuluu Suomessa usealle eri taholle. Suomessa viranomaistahoista rahanpesun estämisestä vastaa keskusrikospoliisin alaisuudessa toimiva rahanpesun selvittelykeskus. Sisäministeriö taas toimii valvovan instanssina, jonka yhtenä tehtävänä on valvoa rahapesulaissa mainittujen valvontaviranomaisten eli Finanssivalvonnan,

Poliisihallituksen, Patentti ja rekisterihallituksen, sekä Aluehallintaviraston välistä yhteistyötä ja toimintaa. Valvovana tahona voi joissain tapauksissa toimia myös Asianajajayhdistys. (Sisäministeriö, n.d)

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa, tärkeässä roolissa ovat ne eri yritykset ja tahot eli ilmoitusvelvolliset, joilla on toimintansa luonteen vuoksi mahdollisuus havaita rahanpesua tai, joita voidaan käyttää hyväksi rahanpesuun liittyen. Ilmoitusvelvolliset voidaan Andersénin mukaan jakaa pääryhmiin niiden toiminnan luonteen perustella: rahoituspalveluiden tarjoajat, vakuutuspalveluiden tarjoajat, yrityspalveluiden tarjoajat ja muut palveluntarjoajat (Andersén 2020, s.51). Tällaisten yritysten ja tahojen, tulee ilmoittaa havaitsemistaan epäilyttävistä liiketoimista keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukselle. Ilmoitusvelvollisuudesta säädetään laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi- Laissa edellytetään, että ilmoitusvelvollisen (Poliisi, n.d):

- 1) On tunnistettava asiakkaansa ja todennettava tämän henkilöllisyys
- 2) Hankittava tietoja tämän asiakkaan toiminnasta, tämän liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, sekä perusteet palvelun tai tuotteen käyttämiselle
- 3) Tehtävä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta

Rahanpesussa varat yritetään kierrättää tai häivyttää sillä tavoin, että ne näyttävät olevan peräisin laillisista lähteistä. Tämän takia, rahanpesussa usein käytetään hyväksi yksityisiä elinkeinonharjoittajia. Tämä on syy minkä, vuoksi rahanpesulaissa on määritelty ilmoitusvelvollisuuden puolesta, sellaiset tahot, jotka pystyvät oman toimintansa luonteen vuoksi havaitsemaan tällaisia liiketoimia. Varoja voidaan yrittää häivyttää tai kierrättää esimerkiksi pankkien ja rahoituslaitosten avulla, pelitoiminnalla, sijoittamalla varoja erilaisiin sijoitusinstrumentteihin tai esimerkiksi ostamalla asuntoja, kiinteistöjä tai muuta kiinteää omaisuutta. (Poliisi, n.d)

Ilmoitusvelvollisen tulee tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta viipymättä tai terrorismin rahoittamiseen viittavasta epäilystä. Ennen ilmoitusta, ilmoitusvelvollisen tulee täyttää selonottovelvollisuutensa, josta on säädetty rahanpesulain 3 luvun 4§:n 3

momentissa. Ilmoitusvelvollinen voi tehdä ilmoituksen käytännössä millaisesta transaktiosta tahansa. Ilmoitus voidaan tehdä esimerkiksi tietyn raja-arvon ylittävästä tapahtumasta, useista samana asiaan liittyvästä pienestä tapahtumasta jne. Rahanvälitystä tarjoavien tahojen toiminnasta säädetään, kuitenkin Maksulaitoslain 1§:n 1 momentin 5 kohdassa ja heidän tulee tehdä ilmoitus yksittäisestä tai useammasta maksusta koostuvasta kokonaisuudesta, jonka arvo ylittää 1000 Euroa. (Poliisi, n.d)

4.4 Rahanpeseminen prosessina

Rahanpesu voidaan ajatella prosessina, jossa toiminta on jaettu prosessi eri osiin. Rahanpesuprosessi voi koostua yksittäisistä toimista tai useampien toimien yhdistelmistä. Rahanpesemiseen liittyy yleensä esirikoksen tehneen tahon tarve peittää saadun omaisuuden virallinen alkuperä. Esirikoksen tekijä pyrkii hallitsemaan ja kontrolloimaan varallisuutta koko rahanpesuprosessin ajan ja muuttaa omaisuus erilaiseksi varallisuudeksi. Prosessin lopuksi omaisuus ohjataan takaisin esirikoksen tekijälle esimerkiksi omistus- tai hallintaoikeuksien kautta. Rahanpeseminen voidaan toteuttaa prosessin aikana lähes millä tavalla tahansa. Mitään yksittäistä tai malliesimerkkiä ei ole, vaan tapoja on loputon määrä. Rahanpesemisen muotoihin voi vaikuttaa pestävien varojen määrä, kuinka nopeasti varat pyritään saamaan takaisin esirikoksen tekijän haltuun, sekä millainen kulurakenne varojen pesemisessä hyväksytään. (Sahavirta 2008, s.24)

Rahanpeseminen voidaan toteuttaa eri menetelmiä hyväksi käyttäen. Varoja voidaan siirtää niin fyysisesti, kuin sähköisten kanavien kautta. Eri menetelmiä käyttäen pyritään rikollisella toiminnalla hankittuja varoja sekoittamaan lailliseen omaisuuteen. Rahanpesuprosessin yhtenä osa-alueena toimii eri kanavat, joiden avulla varoja siirretään lailliseen talouteen. Eri kanavia, joiden kautta varoja voidaan siirrellä ovat esimerkiksi rahalaitokset, valuutanvaihtoyhtiöt, kasinot, vedonlyöntiyhtiöt, sekä arvometalli- ja arvotavarakaupan alalla toimivat yhtiöt. Rahanpesemistä varten voidaan käyttää useita eri välineitä, kuten eri valuutat, kulta ja muut arvometallit, arvopaperit, sekä jalokivet. Näihin edellä mainittuihin sijoittamalla saadaan rikoshyötyä siirrettyä laillisiin järjestelmiin, sekä peiteltyä varojen alkuperää. (Sahavirta 2008, s.25)

Kirjallisuudessa, rahanpesuprosessi on usein jaettu kolmeen eri vaiheeseen:

- Sijoitusvaiheeseen
- Harhautusvaiheeseen
- Palautusvaiheeseen

4.4.1 Sijoitusvaihe

Sijoitusvaiheessa rikoksella saatu omaisuus yritetään saada siirrettyä lailliseen talouteen rahoitusjärjestelmän kautta tai maantieteellisesti siirtämällä varoja eri paikkoihin.

Kansainvälisessä kaupassa käytettyjen maksujärjestelmien hyväksi käyttäminen on myös yleistynyt rahanpesemisessä käytettyinä välineinä. Sijoitusvaihe voi myös sisältää myös erinäisten kulutustavaroiden ostamisen rikollisesti ansaituilla varoilla, jolloin eri tarvita erikseen harhautus- ja palautusvaiheita. Useimmiten käytetty menetelmä rahanpesussa on rikoksella ansaittujen käteisvarojen muuttaminen osaksi sähköistä järjestelmää esimerkiksi tallettamalla ne pankkitilille, joka on mahdollisesti avattu tätä nimenomaista tarkoitusta varten. Käteisvarojen tallettaminen voidaan jakaa useamman henkilön kesken, jotta talletettu summa ei herättäisi huomiota tai jotta esirikoksen tekijä ei paljastuisi.

Pienemmissä erissä tehdyt talletukset on myös vaikeampi yhdistää tiettyyn samaan rikolliseen lähteeseen. Käteisvarojen tallettaminen toisessa valtiossa olevalle tilille on myös yleisesti käytetty tapa peittää varojen alkuperää. Rahoituslaitosten rooli korostuu erityisesti sijoitusvaiheessa käytettävänä rahanpesukanavina. Rahoituslaitoksilla on tästä johtuen iso rooli myös rahanpesun torjunnassa. Rahoituslaitokset ovat täyttäneet roolinsa rahanpesun estämisessä suurimmaksi osin melko hyvin, joka on aiheuttanut rahanpesijöiden siirtymisen käyttämään vaihtoehtoisia, epävirallisia rahoitusjärjestelmiä, kiinnijäämisriskin vuoksi. Niin sanotut Hawala-pankit ovat kasvattaneet suosiotaan rahapesijöiden parissa, koska niissä varat liikkuvat maasta toiseen edullisesti, nopeasti ja niissä ei varojen alkuperää välttämättä selvitetä siinä laajuudessa, kuin mitä tavanomaisessa rahoitusjärjestelmässä toimivissa rahalaitoksissa tehdään. (Sahavirta 2008, s. 26-30)

Rikollisia varoja voi päätyä lailliseen talouteen myös muiden toimijoiden avustuksella. Esimerkiksi asianajaja voi vastaanottaa rikollisia varoja yhtiönsä asiakasvaratilille ja sitä kautta siirtää tai sijoittaa varoja eteenpäin halutuille vastaanottajille. Kirjanpitäjien ja tilintarkastajien avulla voidaan myös laatia kirjanpitoon väärennettyjä tositteita varojen

alkuperästä tai menoista. Sijoitusvaiheeseen tai sitä edeltävään aikaan voidaan sisällyttää niin sanottu muuntamisvaihe, jossa varoja, kuten käteistä vaihdetaan toiseen valuuttaan, arvometalleihin tai jalokiviin tai kiinteistöihin. Tästä johtuen myös valuutanvaihtoyhtiöiden ja arvotavaraa tai arvometalleja myyvillä yhtiöillä on oma roolinsa rahanpesun estämisessä. Menettelyllä pyritään pienentämään kiinnijäämisriskiä ennen lailliseen talouteen siirtämistä. (Sahavirta 2008, s.30-31)

4.4.2 Harhautusvaihe

Harhautusvaiheessa, rikollisella toiminnalla saadut varat ovat jo sisällä laillisessa järjestelmässä. Harhautusvaiheessa keskitytään varojen alkuperän ja omaisuuteen määräysvaltaa käyttävien henkilöiden henkilöllisyyden peittämiseen. Harhautusvaihe on tärkeä vaihe rahanpesuprosessissa, sillä siinä pyritään saamaan esimerkiksi rahalaitokset laatimaan asiakirjoja, joiden perusteella ei voida enää varmistua varojen todellisesta alkuperästä, esirikoksesta tai sen tekijästä. Harhautusvaiheessa tavanomaisten käteistalletusten tekemisen lisäksi käyttää hyödyksi myös muita liiketoiminnassa käytettyjä rahoitusjärjestelyitä, kuten takaisinlainausta, factoring- ja leasingtoimintaan liittyviä järjestelmiä, remburseja tai yritysten välistä ylilaskutusta. (Sahavirta 2008, s.31-32)

Harhautusvaiheessa on tavanomaista käyttää apuna yhtiöitä, jotka on rekisteröity niin sanottuihin veroparatiiseihin, kuten Panama, Jersey tai Mansaari. Veroparatiisiyhtiöiden liiketoimia on vaikea selvittää ja tästä johtuen ne ovat rahanpesua harjoittavien suosiossa. Veroparatiiseille on yhteistä se, että ne tarjoavat verotuksellisia ja rahoituksellisia etuja oikeushenkilöille ja yksityishenkilöille. Veroparatiiseissa toivat rahoituslaitokset tarjoavat asiakkailleen palveluita, joissa noudatetaan täydellistä luottamuksellisuutta, eikä tietoja luovuteta pankkisalaisuuden vuoksi ulkopuolisille tahoille. Veroparatiiseissa rahalaitosten toimintaa koskeva lainsäädäntö ja valvonta on heikkoa tai se puuttuu kokonaan. Tämä johtaa siihen, että varojen siirtäminen on vaivatonta. Veroparatiiseissa on puuttuvan lainsäädännön takia mahdollista perustaa oikeushenkilöitä, joiden tosiasiallisista edunsaajista ei ole mainintoja rekisteröimisasiakirjoissa. Tämän kaltaisia oikeushenkilöitä ovat monesti niin sanotut trustit, joiden avulla voidaan piilottaa oikeushenkilön omistajien varoja niiden kotimaan viranomaisilta. Veroparatiiseihin siirretäänkin varoja maista, joissa on korkea verotus ja veroparatiiseihin siirtämällä varoja, pyritään välttämään tai kiertämään

verotusta. Veroparatiisien nimi tuleekin siitä, että niissä ei ole lainkaan, tai on hyvin matalaa verotusta ulkomaalaisille oikeushenkilöille tai pääomalle. Veroparatiiseissa ei ole muiden maiden kanssa solmittuja verosopimuksia. (Sahavirta 2008, s. 32-33)

4.4.3 Palautusvaihe

Palautusvaiheessa varoja sijoitetaan lailliseen liiketoimintaan esirikoksen tekijän toimesta, sen jälkeen, kun niiden alkuperä on saatu häivytettyä ja muutettua ainakin päällisin puolin lailliselta näyttäväksi. Varoja voidaan palauttaa pienissä erissä eri aikoina, jotta kiinnijäämisen riskiä ja huomiota voidaan pienentää. Palautusvaiheen avulla voidaan varmistaa, että esirikoksen tekijä saa rahanpesuprosessin avulla varoista muodostettua laillisia tuloja itselleen. (Sahavirta 2008, s.33)

4.5 Rahanpesu ja alkurikos

Suomessa rahanpesu säädettiin rangaistavaksi teoksi vasta vuonna 1994. Rangaistuksen pituus määrittyy sen perusteella, onko tekijä tehnyt myös niin sanotun alkurikoksen vai osallistunut vain rahojen pesemiseen. Jos rahanpesusta epäilty on myös tehnyt alkurikoksen, josta on saatu taloudellinen hyöty, jota on sittemmin yritetty häivyttää, ei häntä pääsääntöisesti tuomita erikseen rahanpesusta, vaan tuomio määrätään alkurikoksen perusteella. Jos syytetty ei ole osallistunut alkurikokseen, mutta on auttanut rikoksen tekijää peittämään tai häivyttämään varojen alkuperää, jotka on hankittu rikoksen tekemisellä, voidaan hänet tuomita rikoslain 32 luvun 6-10§ perusteella rahanpesurikoksesta. (Poliisi, n.d)

Sahavirran (2008, s.305) mukaan, rahanpesun kohteena olevaa rikoshyötyä ei voi olla edes olemassa ilman täyttynyttä esirikosta ja siitä saatua tuottoa. Rikollisella toiminnalla ansaittuun hyötyyn voi kohdistaa rangaistavaksi säädettyjä toimia, vasta kun kaikki täytäntöönpanotoimet liittyen esirikokseen on suoritettu loppuun ja tunnusmerkistö täyttynyt. Rahanpesu on erillinen teko, jonka aineelliset edellytykset arvioidaan erikseen.

Törkeässä rahanpesussa, voi tietyissä tapauksissa tulla kyseeseen, niin sanottu itsepesu. Tällaisissa tilanteissa alkurikoksen tekijä voi saada tuomion alkurikoksen lisäksi törkeästä rahanpesusta. Tämän kaltaisissa tapauksissa törkeä rahanpesu muodostaa suurimman osan

rikoskokonaisuudesta, kun huomioidaan tekojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus. Alkurikoksena voi toimia mikä tahansa rikos, kunhan siitä on tekijälle aiheutunut taloudellista hyötyä. Suomessa valtaosa on seurausta talousrikoksista. Kansainvälisesti suurin osa varoista, joita yritetään pestä tai häivyttää, ovat peräisin huumausainerikollisuudesta. (Poliisi, n.d)

4.6 Kansainvälinen ilmiö

Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen on kansainvälinen ilmiö. Rahanpesua ja terrorismin rahoittamista tapahtuu kaikkialla maailmassa ja tunnusomaista ilmiölle on, että toiminta on rajat ylittävää. Rahanpesu on olennainen osa järjestäytynyttä rikollisuutta ja sellaisena myös osa kansainvälistä rikollisuutta. Teknologian mahdollistamat keinot siirtää varoja paikasta A paikkaan B lähes reaaliaikaisesti, sekä anonyymisti, mahdollistavat myös varojen alkuperän tai vastaanottajan tietojen häivyttämisen.

Lailliselta liiketoiminnalta piilossa tapahtuva rahanpesu vaikeuttaa sen laajuuden tarkasta määrästä saadun tiedon muodostamista. Rahanpesun yleisyydestä on kuitenkin pyritty määrittämään erilaisia arvioita, jotka perustuvat muun muassa kansainvälisen huumausainekaupan määrään. Huumausainekaupan määrästä tehdyt arviot taas laaditaan eri lähteistä saatujen tietojen perusteella, joissa käytetään arvioita ja oletuksia huumausaineiden tuotannon ja kulutuksen määristä, hintatasosta ja katukaupassa myytyjen aineiden puhtaudesta. Näitä arvioita ei voida kuitenkaan pitää kovinkaan luotettavina, useiden epävarmuustekijöiden ja aineistojen epäluotettavuuden vuoksi. (Sahavirta 2008, s. 38)

Yhdistyneet Kansakunnat (YK), on arvioinut, että rikollisella toiminnalla ansaittua rahaa, pestään vuosittain maailmanlaajuisesti 1,6 biljoonan – 4 biljoonan US dollarin edestä. Tämä summa vastaa koko maailman yhteenlasketusta bruttokansantuotteesta noin 2-5%:a. Tarkkaa summaa on todella vaikea arvioida, mutta jo alhaisimman arvion 1,6 biljoonan USD, suuruus on valtava. (Weeks-Brown R. 2018)

Suomessa rahanpesemisen ja terrorismin rahoittamisen torjunnasta vastaava Rahanpesun selvittelykeskus tekee tiivistä kansainvälistä yhteistyötä eri maiden ja niiden rahanpesun torjunnasta vastaavien viranomaisien kanssa. Eri maiden viranomaisyhteistyön lisäksi,

Rahanpesun selvittelykeskus on solminut yhteistyösopimuksia kansainvälisien rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan parissa toimivien järjestöjen ja yhteisöiden kanssa. Ilmiöiden kansainvälisyydestä johtuen, ongelmaa on pyritty hallitsemaan, tai rajoittamaan, säätämällä kansainvälisiä sopimuksia, joiden avulla rahan pesemiseen ja terrorismin rahoittamiseen pyritään puuttumaan. Tällaisia kansainvälisiä sopimuksia on Poliisien (n.d) mukaan muun muassa:

- Wienin yleissopimus vuodelta 1988, Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan.
- Asetus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa tehdyn Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen voimaansaattamiseksi
- Strasbourgin sopimus vuodelta 1990, joka koskee rikoksella tuotetun hyödyn rahanpesua, etsintää ja takavarikointia ja menetetyksi tuomitsemista
- Asetus rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta
- Palermon sopimus vuodelta 2000, Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen yleissopimus
- Asetus kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen YK:n yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta
- YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1373 vuodelta 2001 velvoittaa valtioita jäädyttämään terroritekoihin osallistuvien tai niiden toteuttamista edistävien henkilöiden ja yhteisöjen varat. Suomessa tätä toteutetaan terrorismivarojen hallinnollisella jäädyttämisjärjestelmällä, josta on kerrottu tarkemmin kohdassa terrorismin rahoittaminen ja Rahanpesun selvittelykeskus
- EU:n rahanpesudirektiivit

Erilaisia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaan liittyviä kansainvälisiä yhteisöjä ja järjestöjä on useita. Nämä yhteisöt ja järjestöt muun muassa asettavat vaatimuksia jäsenvaltioiden lainsäädäntöön, rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnan osalta ja valvovat suositusten noudattamista. (Poliisi, n.d)

- FATF eli Financial Action Task Force on Money Loundering on kansainvälinen yhteistyöelin, joka asettaa vaatimuksia jäsenilleen lainsäädännön tasosta koskien rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaa, sekä valvoo suositusten noudattamista maatarkastusten avulla (Suomi jäsenenä vuodesta 1991)
- Egmont-ryhmä on yhteistyöelin, joka on perustettu 1995, kehittämään kansainvälistä yhteistoimintaa rahanpesun torjunnassa. Ryhmään kuuluu yli 150 rahanpesun selvittelystä vastaavaa kansallista yksikköä (Suomi mukana ryhmässä)
- MONEYVAL on Euroopan neuvoston asettama asiantuntijaryhmä, joka valvoo rahanpesun torjunnan tilaa, sellaisissa Euroopan neuvoston maissa, jotka eivät ole FATF:n jäseniä, tai ovat siihen liittymisen jälkeen halunneet jatkaa neuvoston valvonnan alaisena
- Europol on Euroopan unionin lainvalvontaorganisaatio. Se käsittelee rikollisuutta koskevia tiedustelutietoja ja organisaatio tavoitteena on parantaa jäsenvaltioiden viranomaisten tehokkuutta ja yhteistyötä vakavan kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisemisen ja torjunnan parissa. Europolin alaisuudessa toimii EU-valtioiden rahanpesun torjunnasta vastaavien yksiköiden välinen tietojenvaihtoalusta FIU.net. Alusta avulla rahanpesuilmoitusten sisältämiä tietoja voidaan jakaa toisten jäsenvaltioiden välillä turvallisesti.
- Interpol toimii poliisiorganisaationa, jonka tehtävänä on avustaa eri maiden viranomaisia ja organisaatioita rikosten tutkinnassa ja ehkäisemisessä. Interpol toimii tärkeässä roolissa jäsenmaiden välisessä tietojenvaihdossa. Interpol järjestää myös muun muassa rahanpesua koskevia seminaareja

- Yhdistyneiden kansakuntien huumeiden ja rikollisuuden vastainen yksikkö The United Nations Office of Drugs and Crime, UNODC. Yksikön alaisuudessa toimii myös kansainvälinen rahanpesun torjuntaohjelma The Global Programme against Money Laundering, UNPGML.

4.7 FATF

Rahanpesun luonteeseen kuuluu, että se on ei rajoitu vain valtioiden omien rajojen sisälle vaan toiminta on rajat ylittävää. Kansainvälisyyden takia, Suomi on osallisena kansainvälisessä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen yhteistyössä. Kansainvälinen rahanpesuun ja terrorisminrahoittamiseen keskittyvä toimintaryhmä on nimeltään Financial Action Task Force on Money Loundering eli FATF. FATF on perustettu vuonna 1989 OECD-maiden alaisuuteen. Suomi on ollut mukana ryhmän työssä vuodesta 1991, jolloin Suomi hyväksyttiin ryhmän jäseneksi. Kaiken kaikkiaan ryhmässä on mukana 37 valtiota sekä kaksi alueellista järjestöä, Euroopan komissio sekä Persianlahden Arabimaiden yhteistyöneuvosto. (Sisäministeriö, n.d; FATF, n.d)

FATF asettaa standardeja, joiden avulla jäsenmaat pystyvät tehostamaan omien viranomaistensa toimintaa ja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen, sekä rahoitusjärjestelmään kohdistuvien uhkien torjuntaa. FATF: toiminta perustuu jäsenilleen annettujen 40 suosituksen noudattamiselle. Tärkeimpiä FATF antamia suosituksia ovat suositukset rahanpesun, terrorismin rahoituksen ja joukkotuhoaseiden rahoitusta koskien. (FATF, n.d)

FATF:n tehtäviin kuuluu myös jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten toiminnan ja maiden lainsäädännön arviointi. FATF laatii lainsäädännöistä ja viranomaisten toiminnasta, arviointi- ja seurantaraportteja. Viimeisin raportti, joka koski Suomea on hyväksytty huhtikuussa 2019. Valtioista, jotka eivät täytä kansainvälisiä vaatimuksia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja säätelyjärjestelmiensä osalta, julkaistaan julkilausumia säännöllisesti FATF:n toimesta. (FATF, n.d)

FATF pitää yllä jatkuvasti päivittyvää listaa maista, joihin kohdistuu kohonnut terrorismin rahoittamisen tai rahanpesun riski. Kyseisellä listalla olevat maat, kuuluvat niin sanottuihin korkean riskin maihin. Listalle voi joutua, mikäli valtion lainsäädäntö tai muut rahanpesun ja

terrorismin rahoittamisen toimet, eivät täytä FATF:n asettamia vaatimuksia. Korkean riskin maihin kuuluvia maita FATF:n listalla ovat tällä hetkellä (01/2021) Pohjois-Korea, Iran, Albania, Barbados, Botswana, Kambotsa, Ghana, Jamaica, Mauritius, Myanmar, Nicaragua, Pakistan, Panama, Syyria, Uganda, Jemen, sekä Zimbabwe. (FATF, n.d)

Korkean riskin maalistalle joutuminen, saattaa vaikuttaa kyseisen valtiossa asuvien ja toimivien tahojen rahaliikenteeseen, rahoitukseen ja liiketoimintaan. Korkean riskin maihin kuuluvien maiden rahaliikenne on tarkemmassa seurannassa, kuin muiden maiden, joten esimerkiksi tilisiirtojen tekeminen saattaa hidastua tai rahoituksen saaminen ulkomailta vaikeutua. (Poliisi, 2019)

4.8 Terrorismin rahoittaminen

Terrorismin rahoittaminen on Suomessa laissa määritelty, rangaistava teko. Terrorismin rahoittaminen on säädetty rikolliseksi toiminnaksi Rikoslain (39/1889) luvun 34a, 5 ja 5a§:ssä. Terrorismin rahoittamiseksi katsotaan, kun toiminnalla ”suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan

- 1) panttivangin ottamista tai kaappausta,
- 2) sellaista tuhotyötä, törkeää tuhotyötä tai yleisvaarallisen rikoksen valmistelua, jota on pidettävä terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (SopS 60/2002) tarkoitettuna rikoksena,
- 3) sellaista tuhotyötä, liikennetuhotyötä, törkeää tuhotyötä tai yleisvaarallisen rikoksen valmistelua, jota on pidettävä siviili-ilmailun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskevassa yleissopimuksessa (SopS 56/1973), kansainväliseen siviili-ilmailuun käytettävillä lentoasemilla tapahtuvien laittomien väkivallanteiden ehkäisemistä koskevassa lisäpöytäkirjassa (SopS 43/1998), merenkulun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskevassa yleissopimuksessa (SopS 11/1999) tai mannerjalustalla sijaitsevien kiinteiden lauttojen turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskevassa pöytäkirjassa (SopS 44/2000) tarkoitettuna rikoksena,

- 4) sellaista ydinräjähderikosta, terveyden vaarantamista, törkeää terveyden vaarantamista, ydinenergian käyttörikosta tai muuta ydinaineeseen kohdistuvaa tai ydinainetta välineenä käyttäen tehtyä rangaistavaksi säädettyä tekoa, jota on pidettävä ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevista toimista tehdyssä yleissopimuksessa (SopS 72/1989) tarkoitettuna rikoksena, tai
- 5) murhaa, tappoa, surmaa, törkeää pahoinpitelyä, vapaudenriistoa, törkeää vapaudenriistoa, törkeää ihmiskauppaa, panttivangin ottamista tai törkeää julkisrauhan rikkomista tai niillä uhkaamista, kun teko kohdistuu henkilöön, jota tarkoitetaan kansainvälistä suojelua nauttavia henkilöitä vastaan, mukaan lukien diplomaattiset edustajat, kohdistuvien rikosten ehkäisemistä ja rankaisemista koskevassa yleissopimuksessa (SopS 63/1978), (22.12.2005/1161)”

tai joka ”suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulle terroristiryhmälle tietoisena ryhmän luonteesta terroristiryhmänä” (RL 39/1889; RL 39/1889, 34 a luvun 5 ja 5a§)

Terrorismin rahoittamisen näkökulmasta maita, joissa on korkeampi riski terrorismin rahoittamisen vuoksi, ei ole erikseen listattu. Tällaisiksi maiksi, voidaan kuitenkin laskea maat, joissa terroristit toimivat tai oleskelevat. Alueet, joissa mahdollisesti rahoitetaan terrorismia, saatetaan katsoa myös kuuluvan korkean riskin maiden listalle. Korkean riskin maihin, voidaan katsoa kuuluvan maat, joiden rahanpesun ja terrorismin torjunta on heikkoa. Toisaalta myös esimerkiksi maantieteellinen sijainti tai historia, saattavat lisätä riskejä terrorismin rahoittamisen näkökulmasta. (Poliisi, 2019)

5 RAHANPESUN SELVITTELYKESKUS

Tässä opinnäytetyössä keskitytään laajemmin rahanpesuun ilmiönä ja kuinka Suomessa rahoituslalla työskentelevät henkilöt kohtaavat sitä arkisessa työssään. Tästä johtuen on oleellista myös tutustua tarkemmin viranomaistahoon Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskukseen, jonka kanssa muun muassa suomalaiset rahoituslaitokset tekevät yhteistyötä rahanpesun ehkäisemisessä ja joka pitää yllä tilastoja, eri tahojen tekemistä rahanpesuilmoituksista vuosittain. Rahanpesun selvittelykeskus on vuonna 1998

Keskusrikospoliisin alle perustettu yksikkö, jonka tehtävänä on hoitaa rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyviä tehtäviä. Rahanpesun selvittelykeskuksen toimintaa säätelee rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017) annetun lain 2§:n mukaisesti. Lain mukaisesti rahanpesun selvittelykeskuksen tehtäviin kuuluu:

1. rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastaminen ja selvittäminen ja tutkintaan saattaminen
2. rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain (444/2017) 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten vastaanottaminen ja analysointi sekä palautteen antaminen niiden vaikutuksista
3. yhteistyö viranomaisten kanssa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa;
4. yhteistyö ja tietojenvaihto rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä huolehtivien vieraan valtion viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa;
5. yhteistyö ilmoitusvelvollisten kanssa;
6. tilaston pitäminen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten ja mainitun luvun 5 §:ssä säädettyjen liiketoimien keskeytysten lukumäärästä, tutkintaan saatettujen epäilyttäviä liiketoimia koskevien ilmoitusten lukumäärästä sekä tehdyistä, vastaanotetuista, evätyistä ja vastatuista tietopyynnöistä;
7. varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain (325/2013) 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten vastaanotto ja käsittely, mainitun lain 4 §:ssä tarkoitettujen jäädyttämispäätösten edellytysten selvittäminen ja jäädyttämispäätöksiä koskevien esitysten tekeminen.

Rahanpesun selvittelykeskuksessa toimii kolme erillistä ryhmää, joiden tehtävät ovat keskittyneet eri osa-alueille. Nämä ryhmät ovat selvittelyryhmä, terrorismin rahoituksen torjunnan ja varojen hallinnollisen jäädyttämisen ryhmä, sekä analyysiryhmä. (Poliisi, n.d)

Selvittelyryhmä kirjaa kaikki saapuvat ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista, pankeista, uhkapeliyhtiöiltä ja muilta ilmoitusvelvollisilta tahoilta saapuneet ilmoitukset.

Selvittelyryhmä myös arvioi saapuneet ilmoitukset, sekä hoitaa ilmoituksiin liittyvät selvittelyt. Esivaiheen poliisitutkinta kuuluu selvittelyryhmän tehtäviin. Jos ilmoitus

epäilyttävistä liiketoimista, tulisi siirtää esitutkintaan, on se selvittelyryhmän vastuulla. Osa selvittelyryhmän tehtävää on pitää yllä ja edistää yhteistyötä sidosryhmien, kuten pankkien kanssa, sekä vastata kotimaisiin ja kansainvälisiin tiedusteluihin. (Poliisi, n.d)

Terrorismin rahoituksen torjunnan ja varojen hallinnollisen jäädyttämisen ryhmän tehtäviä ovat muun muassa terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvät asiat, terrorismin rahoittamiseen liittyvien ilmoitusten käsittely ja analysointi. Tiedonhankinta terrorismin rahoittamisen kannalta kiinnostavien kohteiden osalta, kuuluu osana ryhmän tehtäviin. Ryhmän vastuulla on myös vastata varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain mukaisten päätösten valmistelusta ja julkisen listan ylläpidosta. (Poliisi,n.d)

Rahanpesun selvittelykeskus julkaisee vuosisittain tilastoja, sekä vuosikertomuksen keskuksen käsittelemistä ilmoituksista, niiden kappalemääristä ja muista tilastollisista seikoista. Raporttien ja tilastojen julkaiseminen kuuluu analyysiryhmälle. Analyysiryhmän tehtäviin kuuluu myös esimerkiksi keskuksen käyttämien järjestelmien ylläpitäminen ja kehittäminen. Alla olevalla kuvalla on esitetty Rahanpesun selvittelykeskuksen, vuoden 2018 ja 2019 tilastoja, käsiteltyjen ilmoitusten, juttujen, jäädytettyjen varojen ja muiden oleellisten tunnuslukujen osalta. (Poliisi, 2019)

Kuva 4 Rahanpesun selvittelykeskus lukuina 2018 (Poliisi 2019)

2018	
Rahanpesuilmoitukset (Selvittelykeskukselle tehty ilmoitus epäilyttävistä liiketoimista)	39 220
TFR ilmoitukset (Selvittelykeskukselle tehty terrorismin rahoittamiseen liittyvä ilmoitus)	11
Tapahtumat (ilmoituksiin liittyvien tapahtumien määrä)	1 295 526
Avatut Jutut (tapaukset, joissa Rahanpesun selvittelykeskus on koonnut ja analysoinut yhteen asiakokonaisuuteen liittyviä tietoja tavoitteena luovuttaa niitä rahanpesun estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi)	1 401
Niiden Juttujen määrä, joihin liittyviä tietoja on luovutettu rahanpesun estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi	1 261
Niiden ilmoitusten määrä, joihin liittyviä tietoja on luovutettu rahanpesun estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi	2 673
Niiden tapahtumien määrä, joihin liittyviä tietoja on luovutettu rahanpesun estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi	72 012
Ilmoitusten luovutusprosentti	7
Jäädytykset (tapaukset, joissa on annettu määräys keskeyttää liiketoimi)	54
Jäädytysten kohteena olleiden varojen määrä, EUR	5 265 055
Jäädytyksen kohteena olleiden varojen määrä, joita ei ole vapautettu jäädytyksen jälkeen vaan joihin on kohdistettu pakkokeinoja, EUR	2 310 995

Kuva 5 Rahanpesun selvittelykeskus lukuina 2019 (Poliisi 2020)

2019	
Rahanpesuilmoitukset (Selvittelykeskukselle tehty ilmoitus epäilyttävistä liiketoimista)	64 403
TFR ilmoitukset (Selvittelykeskukselle tehty terrorismin rahoittamiseen liittyvä ilmoitus)	25
Avatut jutut (tapaukset, joissa Rahanpesun selvittelykeskus on koonnut ja analysoinut yhteen asiakokonaisuuteen liittyviä tietoja tavoitteena luovuttaa niitä rahanpesun estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi)	1 515
Niiden juttujen määrä, joihin liittyviä tietoja on luovutettu rahanpesun estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi	1 171
Niiden ilmoitusten määrä, joihin liittyviä tietoja on luovutettu rahanpesun estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi	2 268
Jäädytykset (tapaukset, joissa on annettu määräys keskeyttää liiketoimi)	73
Jäädytysten kohteena olleiden varojen määrä, EUR	9 793 455
Jäädytyksen kohteena olleiden varojen määrä, joita ei ole vapautettu jäädytyksen jälkeen vaan joihin on kohdistettu pakkokeinoja, EUR	4 945 685

5.1 Terrorismin rahoituksen torjunta

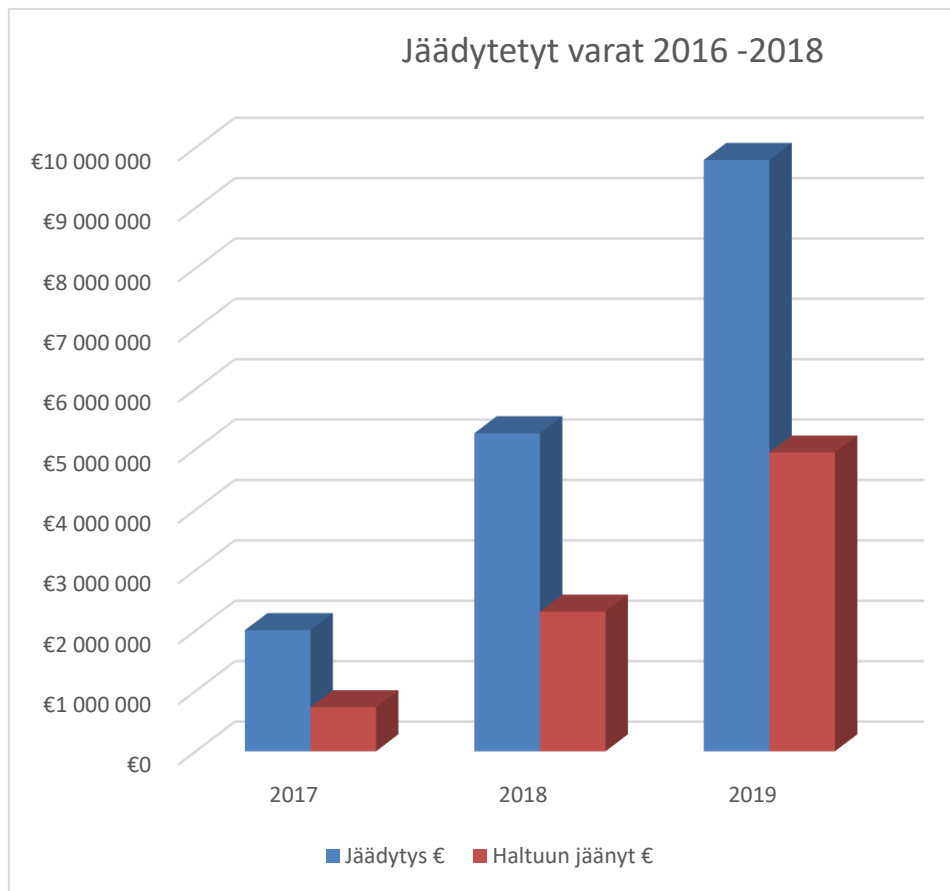
Suomessa voidaan jäädyttää varoja hallinnollisen jäädyttämisjärjestelmän avulla.

Jäädyttämisjärjestelmästä säädetään laissa varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013). Laissa on määritelty tilanteet, joiden perusteella voidaan jäädyttää yksityishenkilön tai oikeudellisen henkilön varoja. (Poliisi, n.d; laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi 325/2013)

Lain perustella varoja voidaan jäädättää, mikäli kyseistä tahoa, on syytä epäillä, jolle vaaditaan rangaistusta tai joka on tuomittu rikoslain 34a luvussa säädetystä terrorismirikoksesta. Varoja voidaan myös jäädättää, mikäli toisen valtion viranomaisilta tulisi pyyntö ja kyseinen taho olisi toisessa valtiossa tehnyt teon, jota Suomen rikoslaissa pidettäisiin terrorismirikoksena. Varat voidaan jäädättää myös, mikäli henkilö, ryhmä tai yhteisö on sekaantunut EU:n neuvoston yhteisessä kannassa 2001/931/YUTP tarkoitettuihin terroristisiin tekoihin. Varoja voidaan jäädättää myös oikeushenkilöltä, jossa yksityishenkilöllä tai oikeushenkilöllä on yli 50 % omistusosuus tai muulla tavoin määräysvalta yrityksestä. Varojen jäädättämispäätöksen tekee keskusrikospoliisi. Päätös varojen jäädättämisestä, julkaistaan virallisessa lehdessä. Jäädättämispäätöksistä ylläpidetään julkista luetteloa. Luettelon voi tilata paikallispoliisilta tai Keskusrikospoliisin kirjaamosta asiakirjapyyntönä. (Poliisi, n.d)

Varoja jäädätetään siitä syystä, että sillä pyritään estämään päätöksen kohteena olevaa tahoa toteuttamasta, suunnittelemasta tai valmistelemasta terroristista tekoa. Hallinnollisen jäädättämispäätöksen kohteena olevalle taholle, ei saa siirtää, muuntaa tai luovuttaa varoja. Tällainen toiminta on kriminalisoitu rikoslain 46 luvun 1§:ssä säännöstelyrikoksena. (Poliisi, n.d)

Kaavio 1 Jäädetyt varat vuosina 2017-2019 (Poliisi, 2019 ja 2020)

Terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyviä kansainvälisiä pakotteita, ovat muun muassa seuraavat, Suomea velvoittavat pakotteet:

- YK:n turvallisuusneuvosto on useissa päätöslauselmissaan määrännyt varojen jäädyttämisestä ja muista pakotteista terroristijärjestöille sekä henkilöille ja ryhmittymille, joilla on yhteyksiä niihin. YK ylläpitää julkista luetteloa turvallisuusneuvoston pakotteiden kohteina olevista henkilöistä ja yhteisöistä
- Euroopan unionin neuvosto ylläpitää erillistä julkista luetteloa terroritekoihin sekaantuneista henkilöistä, ryhmistä ja yhteisöistä, joihin kohdistetaan rajoittavia toimenpiteitä, kuten varojen ja rahoituksen lähteiden jäädytys. (Poliisi, n.d)

Lisäksi pakotteita asettavat myös jotkin maat itse, joista merkittävimpänä voidaan pitää Yhdysvaltojen valtiovarainministeriö (OFACN) asettamia pakotteita. Nämä pakotteet eivät ole kuitenkaan suoraan Suomea velvoittavia, mutta niillä on silti suurta vaikutusta ja painoarvoa.

5.2 Rahanpesuilmoitukset

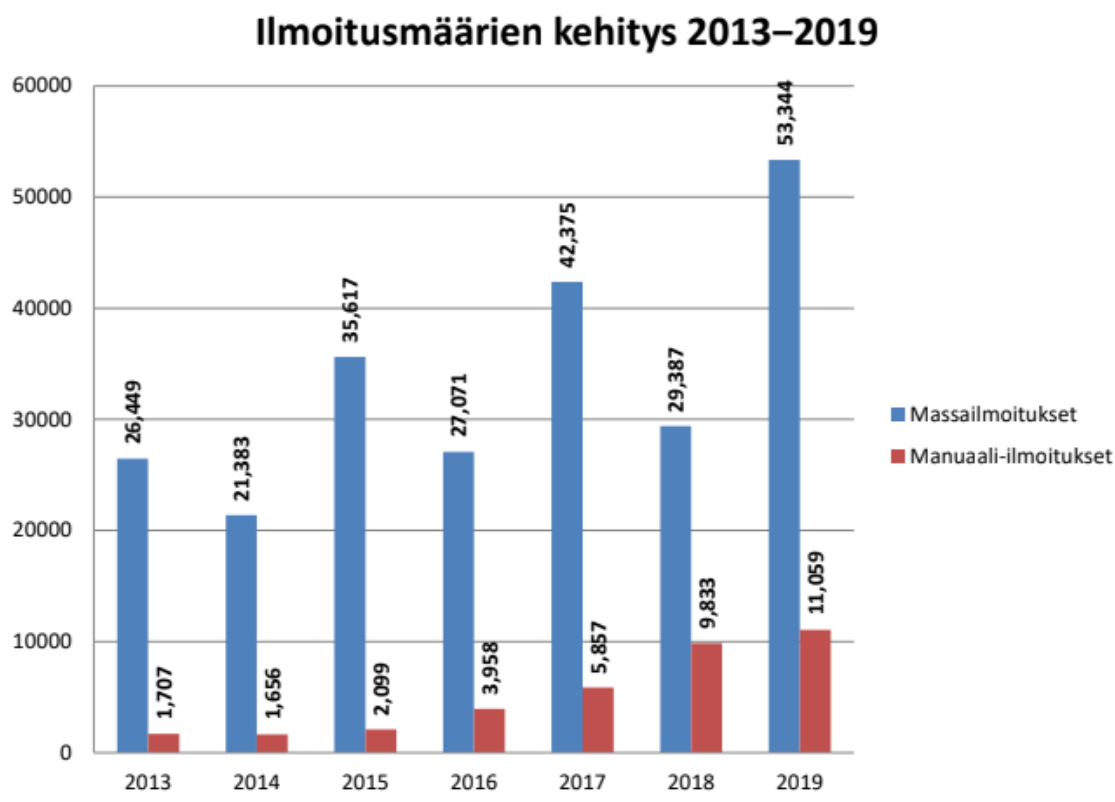
Keskusrikospoliisin ylläpitämistä tilastoista voidaan todeta, että rahanpesuilmoitusten lukumäärä on laskenut vuosien 2017 ja 2018 välillä, mutta taas noussut vuoden 2018 ja 2019 välillä. Vuonna 2018 Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukselle jätettiin yhteensä 39 220 ilmoitusta epäilyttävistä liiketoimista eli laskua vuodesta 2017 ilmoitusten määrässä oli noin 9000 kappaleella, eli noin 19%:lla vuoden takaisesta. Vuonna 2019 ilmoitusten määrässä oli taas havaittavissa suurta kasvua ja poliisille jätettyjä ilmoituksia kirjattiin vuoden aikana yhteensä 64 403 kappaletta. Kasvua edellisvuoteen verrattuna ilmoitusten määrässä, on poliisin julkaiseman vuosikertomuksen perusteella ollut jopa 64%. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomuksen mukaan, ilmoitusten määrän voimakkaaseen kasvuun on vaikuttanut muun muassa maksunvälitystä tarjoavien tahojen tekemien summamääräisten massailmoitusten lisääntyminen. (Poliisi 2019 ja 2020)

Kuva 6 Rahanpesuilmoitusten määrä eri ilmoittajien perusteella (Poliisi 2020)

Ilmoittajaluokka	2017	2018	2019
Rahapeliyhteisö	22 506	16 208	11 901
Yleistä maksujenvälitystä tarjoava (sisältää valuutanvaihdon)	20 309	13 492	32 790
Luotto- ja rahoituslaitos (pankki)	5 178	9 075	10 024
Luotto- ja rahoituslaitos (muu kuin pankki)	38	91	9 247
Vakuutusyhtiö tai työeläkevakuutusyhtiö	57	87	134
Tavaran myynti käteisellä > 10 000 €	54	62	38
Kiinteistönvälittäjä	10	19	10
Kirjanpitäjä	2	15	21
Sijoituspalveluyritys	5	13	9
Asianajaja tai muu oikeudellisia palveluita tarjoava	8	13	13
Tilintarkastaja	16	8	13
Panttilainauslaitos *	3	1	
Huolellisuusvelvollisuuden alainen viranomainen	87	88	54
Muu ilmoittajaluokka	39	37	14
Kotimainen poliisiviranomainen **	6	11	
Virtuaalivaluutan välittäjä ***			75
Muu viranomainen kotimaa ***			44
Perintätoimen harjoittaja ***			8
Rahastoyhtiö tai säilytysyhteisö ***			5
Vertaislainoja välittävä elinkeinonharjoittaja ***			3
Kaikki yhteensä	48 318	39 220	64 403

Edellä esitetyistä poliisin tilastoista voidaan todeta, että tehdyistä ilmoituksista, rahapeliyhteisö, yleistä maksunvälitystä tarjoavat tahot, sekä luotto- ja rahalaitokset, ovat vuonna 2018 ja 2019 tehneet suurimman osan, kaikista rahanpesun selvittelykeskukselle tehdyistä ilmoituksista. Muiden ilmoitusvelvollisten tahojen osuus jakautuu useiden muiden toimijoiden, kuten vakuutusyhtiöiden, viranomaistahojen, kiinteistönvälittäjien ja sijoituspalveluyritysten kesken.

Kuva 7 Ilmoitusmäärien kehitys 2012-2019 (Poliisi 2020, s.12)

Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamista ilmoituksista, suurin osa on niin sanottuja massailmoituksia. Massailmoituksia tekevät rahapeliyhtiöt ja maksunvälityspalveluita tarjoavat tahot. Tällaisia massailmoituksia, ei käsitellä yksitellen. Vuoden 2017 osalta ilmoitusten suuri lukumäärä, selittynee rahapeliyhteisöjen ja yleistä maksunvälityspalveluja tarjoavien tahojen ilmoitusmäärien lisääntymisestä. Vuoden 2018 ja 2019 välinen suuri ero massailmoitusten määrässä perustuu rahanpesun selvittelykeskuksen perusteella maksunvälityspalveluita tarjoavien toimijoiden tekemien summarajaperusteisten ilmoitusten määrän kasvulla, mutta suurimpana yksittäisenä syynä oli yksittäisen ilmoitusvelvollisen toimijan, takautuvasti tekemät summarajailmoitukset. (Poliisi, 2019 ja 2020)

Muun muassa pankkien tekemät ilmoitukset, ovat niin sanottuja manuaali-ilmoituksia, jotka käsitellään yksitellen. Manuaali-ilmoitusten määrä on kasvanut viitenä peräkkäisenä vuotena. Pankkien tekemien ilmoitusten määrä vuonna 2018 oli yli 9000 ilmoitusta, joka merkitsi kasvua tulleen vuodesta 2017 noin 75 %:a. Vuonna 2019 pankkien tekemät manuaali-ilmoitukset olivat nousseet jo yli 10 000 kappaleen rajan. Pelkästään pankkien

tekemiä manuaali-ilmoituksia oli tehty vuonna 2019 enemmän, kuin vuonna 2018 kaikkien ilmoitusvelvollisten tekemiä manuaali-ilmoituksia yhteensä. Pankit ovat viime vuosina panostaneet huomattavasti resursseja, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen tähtääviin toimiin. Henkilömääriä on kasvatettu ja järjestelmien ja prosessin kehittämiseen on panostettu huomattavasti. Rahanpesu on ollut paljon esillä mediassa viimeisten vuosien aikana, eikä pankkien toimet ja toiminnot ole saaneet kovinkaan positiivisia arvosanoja uutisten valossa. (Poliisi 2019 ja 2020)

Vuonna 2018 manuaalisia ilmoituksia Rahanpesun selvittelykeskus sai käsiteltäväkseen yhteensä 9833 kappaletta. Vuoden aikana manuaalisten ilmoitusten määrä oli noussut ja oli vuonna 2019 jo 11 069 kappaletta. Näistä suurin osa oli pankkien tekemiä ilmoituksia. Tehtyjen ilmoitusten kokonaiskappalemäärä voi tuntua alhaiselta, mutta kaiken kaikkiaan, vuoden 2018 aikana saapuneet ilmoitukset pitivät sisällään yli miljoona transaktiota, joiden euromääräinen yhteenlaskettu summa oli yli 2,5 miljardia euroa. Vuonna 2019 saapuneet ilmoitukset käsittivät yli 1,3 miljoonaa transaktiota ja niiden yhteenlaskettu arvo oli yli 2 miljardia euroa. (Poliisi, 2019)

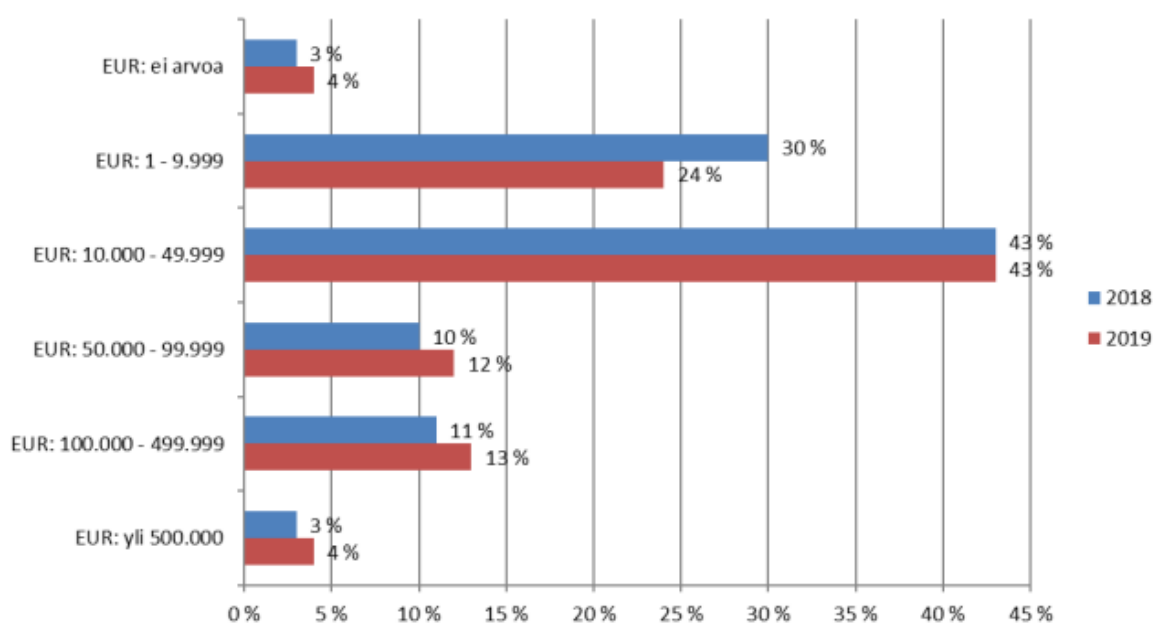
Valtaosa ilmoitusten sisältämistä transaktioista koostuu kotimaan maksuliikenteestä. Vuoden 2018 aikana tehdyistä ilmoituksista kirjattiin keskusrikospoliisin rahanpesurekisteriin yhteensä 260 miljoonan euron edestä, transaktioita, jotka lähtivät Suomesta rajojen ulkopuolelle ulkomaille. Toisista maista Suomeen saapuneita transaktioita oli yhteensä vuoden 2018 aikana noin 325 miljoonan euron edestä. Yksittäisistä maista, Venäjä on vahvasti esillä, sekä lähtevissä, että saapuvissa transaktioissa. Venäjä piti vuonna 2018 ykkössijaa ulkomaanmaksujen osalta, sekä lähtevissä transaktioissa, että saapuvissa suorituksissa. Vuonna 2019 rajojen ulkopuolelle siirrettyjä varoja kirjattiin yhteensä 170 miljoonan euron edestä ja saapuvia suorituksia yhteensä 287 euron edestä. Viro oli noussut Venäjän ohi suosituimmaksi ulkomaanmaksujen kohdevaltioksi ja Venäjä oli vuoden 2019 toisella sijalla. (Poliisi 2019 ja 2020)

Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamien ilmoitusten euromääräisiä rajoja on alettu 2018 vuoden alusta jakamaan ryhmiin keskusrikospoliisin toimesta. Euromääräiset ryhmät ovat:

- 1 - 9.999 Euroa
- 10.000 – 49,999 Euroa
- 50.000 – 99.999 Euroa
- 100.000 – 499.999 Euroa
- yli 500.000 Euroa
- Ei arvoa

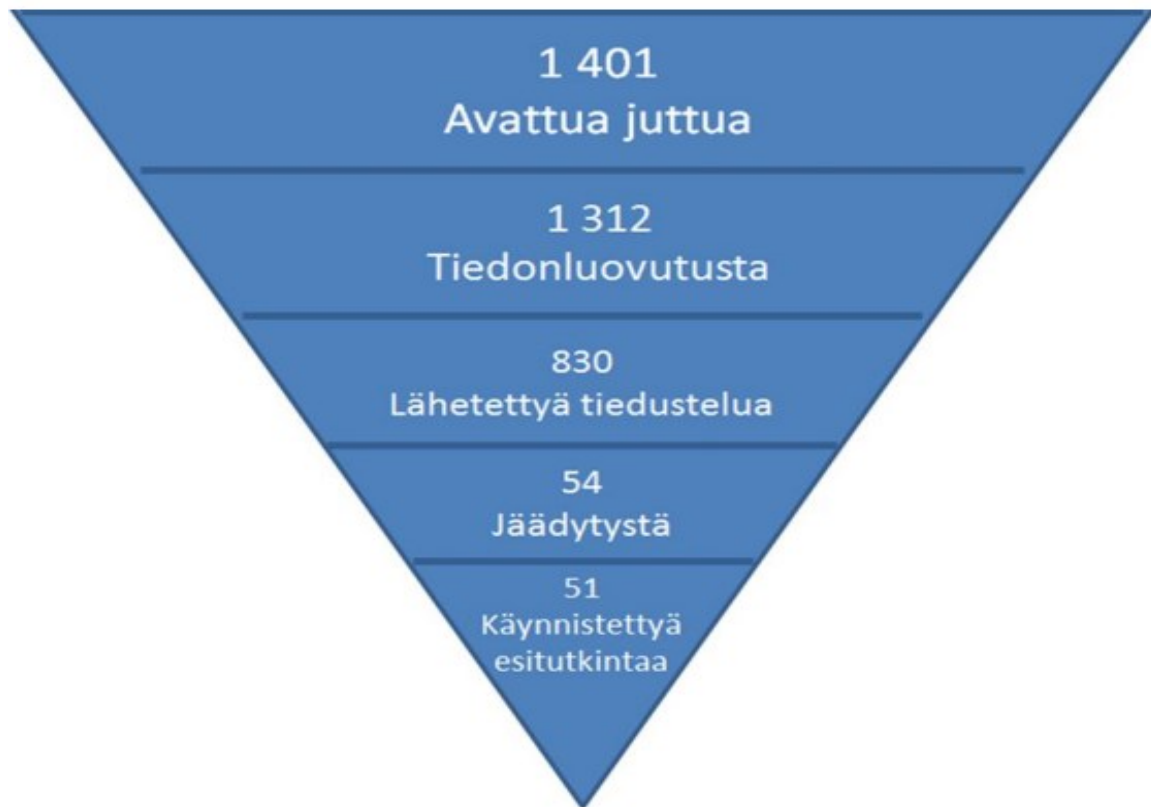
Kuva 8 Euromääräisten ryhmien jakaantuminen kaikista ilmoituksista (Poliisi 2020)

Yllä olevassa poliisin julkaisemassa kaaviossa on kuvattuna kaikkien vuosien 2018 ja 2019 aikana rahanpesun selvittelykeskukselle saapuneiden ilmoitusten jakautuminen euromääriensä perusteella. Yksittäisestä ryhmästä selvästi suurin ryhmä on kumpanakin vuotena ollut 10.000–49.999 euron välille osuvien ilmoitusten ryhmä, 43%:n osuudellaan. Myös Euromääräisesti pienten, alle 10.000 euron ryhmän osuus on ollut kumpanakin vuotena suuri. Poliisin julkaisemien vuosikertomusten tilastoista voidaan todeta, että suurin osa saapuneista ilmoituksista on euromäärältään alle 50.000 Euroa. Kaikista saapuneista ilmoituksista vuonna 2018 on 24%:ssa transaktioiden euromäärä ylittänyt 50.000 Euroa ja vuonna 2019 vastaava osuus on ollut 29%. Pienten summien (alle 50 000 EUR) osuus kaikista ilmoituksista, todennäköisesti osittain perustuu rahanpeliyhteisön ilmoitusten suurella

lukumäärällä ja niissä yleisesti ilmenevien summien pienuudella, sekä käteistapahtumien suurella kappalemäärällä ja pienillä euroäärillä. (Poliisi 2019 ja 2020)

Kuva 9 Selvittelykokonaisuus (Poliisi, 2019)

Vuoden 2018 aikana Rahanpesun selvittelykeskus käynnisti, yhteensä 1401 selvittelykokonaisuutta eli ”juttua”. Vuoden 2019 osalta, vastaava juttujen lukumäärä oli edellisvuotta hieman korkeampi 1515 kappaletta. Osa käynnistetyistä selvittelykokonaisuuksista on avattu Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamista tiedusteluista, mutta suurin osa jutuista on avattu saapuneiden ilmoitusten perusteella. Juttujen käsittelyaika on aina tapauskohtainen ja voi vaihdella suurestikin. Osassa jutuista käsittelyaika on vain muutamia päiviä, kun taas toisissa jutuissa selvittely voi kestää kuukausia tai jopa muutaman vuoden. (Poliisi 2019 ja 2020)

Tärkeässä roolissa Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminnassa on tiedonvaihto ja tiedonhankinta toisten viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Selvittelykeskus voi teettää tiedusteluja juttujen selvittämiseen liittyen, sekä kotimaisille, että ulkomaisille viranomaisille ja muille kotimaisille toimijoille. Mikäli tilanne vaatii, voi Rahanpesun

selvittelykeskus antaa määräyksen ilmoitusvelvolliselle taholle keskeyttää liiketoimi tai jäädyttää varat 10 päivän ajaksi. Selvittelykeskus voi myös pyytää ulkomaista viranomaistahoa eli toisen valtion selvittelykeskusta pysäyttämään tai jäädyttämään varoja toisissa maissa sijaitsevilla pankkitileillä. (Poliisi, 2019)

Rahanpesun selvittelykeskus vastaanottaa tiedusteluja toisilta viranomaisilta liittyen rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Tiedusteluista avataan yleensä selvittelykokonaisuus eli juttu. Vuonna 2018 Rahanpesun selvittelykeskus vastaanotti tiedusteluja kotimaisilta viranomaisilta yhteensä 165 kappaletta ja ulkomaisilta viranomaisilta 116 kappaletta. Vuonna 2019 vastaanotettiin tiedusteluja kotimaasta yhteensä 213 kappaletta ja ulkomailta yhteensä 140 kappaletta. Kaikki ulkomaiset tiedustelut tulivat toisten valtioiden rahanpesuyksiköiltä. Vuonna 2018, tiedusteluissa korostui terrorismin rahoitus, sekä virtuaalivaluutat. Eniten tiedusteluja vastaanotettiin vuonna 2018 Saksasta (16kpl), Luxemburg (14 kpl), Venäjä (14 kpl) ja Ranska (11kpl). Kotimaisten viranomaisten tekemistä tiedusteluista suurin osa tuli poliisiviranomaisilta. Paikallispoliisi teki yhteensä 95 tiedustelupyyntöä ja keskusrikospoliisi 54 kappaletta. Vuoden 2019 luvut olivat hieman kasvaneet, ja eniten tiedusteluja lähettäneiden maiden osalta oli havaittavissa muutosta edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 2019 eniten saapuneita tiedustelupyyntöjä vastaanotettiin Venäjältä (21kpl), Saksasta (14kpl), Ranska (13kpl) ja Ison-Britannian (12kpl). Kotimaisista tiedusteluista 96 kappaletta vastaanotettiin paikallispoliiseilta ja 96 kappaletta keskusrikospoliisilta, joten voidaan todeta, että valtaosa saapuneista tiedusteluista kotimaassa on peräisin poliisiviranomaisilta. (Poliisi, 2019)

Rahanpesun selvittelykeskus lähetti vuoden 2018 aikana kotimaisille tahoille tiedustelupyyntöjä yhteensä 487 kappaletta ja vuonna 2019 yhteensä 499 kappaletta. Kotimaahan osoitetut tiedustelut suuntautuivat pääosin yksityiselle sektorille. Kaikista vuonna 2018 lähetetyistä tiedusteluista kotimaassa, 216 tiedustelua suuntautui pankkisektorille. Vuoden 2019 osalta, pankkisektorille osoitettujen tiedusteluiden lukumäärä oli 211 kappaletta. Ulkomaille vuoden 2018 aikana suunnattuja tiedusteluja oli yhteensä 295 kappaletta ja vuonna 2019 yhteensä 378 kappaletta. Rahanpesun selvittelykeskus lähetti selvityspyyntöjä vuonna 2018 kaiken kaikkiaan 53 maan rahanpesuyksiköille. Vuonna 2019 vastaava luku oli 65. Yksittäisistä maista eniten tiedusteluja suunnattiin Vuonna 2018 Isoon-Britanniaan (31 kpl), toiseksi eniten Saksaan (28 kpl) ja kolmanneksi eniten Viroon (20 kpl).

Vuonna 2019 eniten selvityspyyntöjä lähetettiin rahanpesuysiköille Saksaan (48kpl), Viroon (35kpl) ja Isoon-Britanniaan (31kpl). Samat maat toistuvat vastaanotettujen ja lähetettyjen maiden listalla. (Poliisi, 2019 ja 2020)

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen on usean toimijan yhteinen haaste. Tästä johtuen, tietojen luovuttaminen ja vaihtaminen viranomaistahojen kesken on merkittävässä roolissa tässä yhteisessä taistelussa. Vuonna 2018 Rahanpesun selvittelykeskus käynnisti yhteensä 1401 selvittelykokonaisuutta eli juttua, vuonna 2019 yhteensä 1515 juttua. Käynnistetyistä jutuista vuonna 2018 tehtiin kaiken kaikkiaan 1312 tiedonluovutusta ja vuonna 2019 yhteensä 1469 kappaletta. Tietoja voidaan luovuttaa avoimiin rikosilmoituksiin tai Rahanpesun selvittelykeskus voi myös kirjata uuden rikosilmoituksen. Tietoja voidaan lisäksi luovuttaa toisille viranomaisille rikosten estämiseksi tai paljastamiseksi. Eniten luovutuksia tehtiin paikallispoliisin eri yksiköille rikosten estämiseksi tai paljastamiseksi, joista suurimpana Helsingin poliisilaitos (Poliisi, 2019 ja 2020)

Verottajalle tehtiin tiedonluovutuksia vuonna 2018 yhteensä 386 kappaletta, joka oli 217 kappaletta vähemmän kuin vuonna 2017. Vuoden 2019 osalta Verottajalle tehtyjen luovutusten määrä oli entisestään vähentynyt edellisvuodesta, ollen enään 19% (279kpl) kaikista luovutuksista. Verottajalle tehtyjen tiedonluovutusten määrä kaikista luovutuksista oli 2017 noin 47% ja vuonna 2018 noin 29%. Viime vuosien aikana nähty lasku selittyy keskusrikospoliisin selvittelykeskuksen linjauksilla, joilla on tarkoitus selkeyttää rikostutkintakäynnystä. Tiedonluovutuksia kirjattiin vuonna 2018 yhteensä 1120 juttuun ja vuonna 2019 yhteensä 1171 juttuun. Avoimeen esitutkintaan vuonna 2018 liittyi näistä jutuista kaiken kaikkiaan 367 kappaletta, vuonna 2019 yhteensä 502 kappaletta. Uusia rikosilmoituksia laadittiin vuonna 2018 yhteensä 51 jutun perusteella ja vuonna 2019 vastaava kappalemäärä oli 41. (Poliisi, 2019 ja 2020)

Kaikkiin uusiin ja avoimiin rikosilmoituksiin, joihin Rahanpesun selvittelykeskus luovutti tietoja vuoden 2018 aikana, piti sisällään 85 eri rikosnimikettä. Vuonna 2019 eri rikosnimikkeiden määrä oli noussut hieman, ollen 93 eri rikosnimikettä. Aiempien vuosien tavoin, yleisin rikosnimike oli törkeä petos. Kaikkiaan törkeä petos rikosnimike esiintyi rikosilmoituksissa vuoden 2018 aikana yhteensä 76 kertaa ja vuonna 2019 yhteensä 143 kertaa. Toiseksi eniten on viime vuosina esiintynyt rikosnimikettä törkeä rahanpesu, vuonna

2018 yhteensä 71 kertaa ja vuonna 2019 yhteensä 77 kertaa. Kolmanneksi yleisin rikosnimike vuonna 2018 oli törkeä veropetos, esiintyen rikosilmoituksissa yhteensä 61 kertaa, neljänneksi yleisin rikosnimike oli vuonna 2018 törkeä kirjanpitorikos, yhteensä 57 kertaa ja viidenneksi yleisin rikosnimike vuonna 2018 oli rekisterimerkintärikos, yhteensä 39 kertaa. Vuoden 2019 osalta kolmanneksi yleisin rikosnimike oli törkeä kirjanpitorikos 74 kertaa, petos 63 kertaa ja törkeä veropetos 59 kertaa. Kaksi eniten esiintynyttä rikosnimikettä toistuivat kumpanakin vuotena 2018 ja 2019, mutta seuraavien rikosnimikkeiden osalta oli havaittavissa vaihtelua. (Poliisi, 2019 ja 2020)

6 RAHOITUSALAN ROOLI RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN ESTÄMISESSÄ

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan rahoituslaitoksessa toimivien henkiköiden kokemuksia rahanpesusta ja terrorismin rahoittamisesta, sekä niiden estämisestä. Tämän vuoksi on perusteltua käydä tarkemmin läpi, mikä on rahoitusosalalla toimivien tahojen, kuten pankkien, rooli ja vastuu rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. Kuten edellisessä kappaleessa kävi ilmi rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomusten ja tilastojen kautta, pankkien ja rahalaitosten rooli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa Suomessa on merkittävä. Manuaali-ilmoitukset ovat pääasiassa pankkien ja muiden rahalaitosten tekemiä. Pankeilla on myös rooli maksujen ja varojen jäädyttämisissä, yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Muun muassa pankkeja ja muita finanssialan toimijoita on pidetty rahanpesulle ja terrorismin rahoittamiselle otollisina toimijoina, niiden toimialan luonteen vuoksi. Finanssialan yrityksille on yhteistä niiden mahdollisuus vaikuttaa omalla toiminnallaan ulkopuoliselle syntyvään kuvaan asiakkaiden omaisuuden todellisesta luonteesta, alkuperästä, sijainnista, omistajasta tai tosiasiallisen määräysvallan käyttäjästä. Tämän vuoksi, tällaisiin toimijoihin myös kohdistetaan erilaisia toimia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja edellä mainittuja tahoja myös saatetaan käyttää myös rahanpesijoina. (Sahavirta 2008, s.21)

Suomessa rahoitus- ja vakuutusalan valvovana viranomaistahona toimii finanssivalvonta. Finanssivalvonta vastaa Suomessa muun muassa pankkien, vakuutus- ja eläkeyhtiöiden, sekä

muiden vakuutuslalla toimivien yritysten valvonnasta. Edellä mainittujen tahojen valvonnan lisäksi, Finanssivalvonnan tehtäviin lukeutuu sijoituspalveluyritysten, rahastoyhtiöiden sekä pörssin ja arvopaperikeskuksen valvonta. Finanssivalvonta toimii hallinnollisesti Suomen Pankin yhteydessä, mutta on päätöksenteossaan itsenäinen. (Valtiovarainministeriö, n.d)

Finanssivalvonnan toiminnan tavoitteesta on Finanssivalvonnan verkkosivuilla mainittu seuraavasti: ”Finanssivalvonnan toiminnan tavoitteena on finanssimarkkinoiden vakauden edellyttämä luotto-, vakuutus- ja eläkelaitosten ja muiden valvottavien vakaa toiminta sekä vakuutettujen etujen turvaaminen ja yleisen luottamuksen säilyminen finanssimarkkinoiden toimintaan. Finanssivalvonta edistää hyvien menettelytapojen noudattamista finanssimarkkinoilla ja yleisön tietämystä finanssimarkkinoista.” (Valtiovarainministeriö, n.d) Finanssivalvonnan toiminnasta ja tehtävistä säädetään Finanssivalvonnasta annetussa laissa 878/2008.

Rahoituslalla, sekä muilla valvottavilla tahoilla on velvollisuus tuntea asiakkaansa ja niiden toiminta, havaita ja selvittää epäilyttäviä liiketoimia, sekä ilmoittaa niistä keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskukselle. Valvottava taho tai sen toimihenkilö voidaan tuomita asiakkaan tuntemiseen ja rahanpesun tai terrorismin rahoittamiseen liittyvien velvoitteiden rikkomisesta rangaistukseen. Toimihenkilö voi joutua siis henkilökohtaisesti vastuuseen velvoitteiden laiminlyönneistä. (Finanssivalvonta, 2018)

6.1 Asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen

Tässä työssä perehdytään tarkemmin rahoituslalla toimivan yrityksen toimintaan ja rahoituslalle rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaan suunnattujen ohjeiden mukaiseen toimintaan. Asiakkaan tunteminen on yksi rahanpesulain keskeisimpiä velvoitteita. Tähän on varmasti moni törmännyt henkilökohtaisesti, mikäli on asioinut pankin konttorissa tai verkkopankissa lähivuosina. Pankin konttorissa asioidessa, saattaa joutua vastaamaan hieman oudoiltakin kuulostaviin kysymyksiin palveluiden käytöstä tai poliittisesta vaikutusvallasta. Samaan voi törmätä myös pankkien verkkopalveluita käyttäessä. Tämä kysymyksiin vastaaminen ja kuulustelultakin vaikuttava toiminta liittyy säätelyyn ja annettuihin ohjeistuksiin, asiakkaan tuntemiseen liittyen.

Rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säädösten nojalla, on muodostettu Finanssivalvonnan standardi 2.4. Finanssivalvonnan ohjeistuksen ja sen antaman määräyksen Standardi 2.4 asiakkaan tunteminen -rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen mukaan, rahoitusalaalla toimivan ilmoitusvelvollisen tahon tulisi luoda riskiperusteisen lähestymistavan avulla, omat menettelytapansa, sekä vähittäiskriteerit asiakkaan tuntemiseen liittyen. Näitä kriteereitä ilmoitusvelvollisen tulisi noudattaa omissa asiakassuhteissaan. Valvottavan tahon tulee pystyä näyttämään valvojalle, kuinka yrityksen toiminnassa arvioidaan asiakassuhteisiin ja liiketoimintaa liittyvät rahanpesuriskit. Lisäksi valvottavan tulee osoittaa, kuinka yrityksessä tunnistetaan sen asiakkaat, sekä kuinka yritys tuntee ja seuraa asiakkaidensa transaktioita ja palveluiden käyttöä. (Finanssivalvonta, 2018; Finanssivalvonta standardi 2.4, 2013)

Valvottavan tahon puolesta, asiakkaan tunnistamisen ja henkilöllisyyden todentamisen, voi tehdä myös asiamies tai muu ulkopuolinen luotettava yhteistyötaho. Asiamies tai yhteistyötaho voi olla myös itse ilmoitusvelvollinen. Tällaisissa tapauksissa, että asiakkaan tunnistaa asiamies valvottavan puolesta, tulee asiakkaan tuntemistiedot ja dokumentaatio liittyen asiakassuhteeseen, olla viipymättä valvottavan tahon saatavilla.

Asiakkaan tuntemista koskevat velvoitteet ilmoitusvelvollisille tahoille ovat:

- asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen
- tosiallisen edunsaajan tunnistaminen, eli omistus- ja määräysvaltasuhteiden selvittäminen ja tarvittaessa tosiasiallisten edunsaajien henkilöllisyyden todentaminen
- asiakkaan edustajan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen
- tietojen hankkiminen, koskien asiakkaan toimintaa, liiketoiminnan laatua ja laajuutta, sekä perusteista palveluiden tai tuotteiden käyttämiseen
- tuntemistietojen säilyttäminen
- selonottovelvollisuus ja ilmoitusvelvollisuus epäilyttävästä liiketoimesta
- sisäinen ohjeistus, koulutus, yhteyshenkilöt ja päätöksentekoprosessi tulee olla kunnossa
- riskienhallinnan ja jatkuvan seurannan menetelmien kehittäminen ja käyttäminen

Asiakkaan tuntemista ja epäilyttäviä liiketoimia sisältävät tiedot tulee dokumentoida ja arkistoida rahanpesulain mukaisesti. Rahanpesulain 3 luvun 3§ ja 4 luvun 3§ säädetään, että asiakkaan tuntemista ja epäilyttävistä liiketoimista dokumentoituja tietoja, tulee säilyttää viisi vuotta asiakassuhteen päättymisen tai yksittäisen liiketoiminnan suorittamisen jälkeen. Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi hankittuja tietoja ei saa säilyttää samassa paikassa asiakastietojen kanssa. Näin ollen asiakkaalla ei ole myöskään oikeutta saada näitä tietoja pyydettyä nähtäväksi. (Finanssivalvonta, 2018)

6.2 Selonotto ja ilmoitusvelvollisuus

Valvottavien tahojen, kuten pankkien, täytyy seurata asiakassuhteidensa kehitystä ja asiakkaiden käyttämien palveluiden kehitystä. Tämä seuranta on osa yritysten liiketoiminnan riskien ja sisäisen valvonnan tehtävänä. Seuranta tarkoittaa käytännössä esimerkiksi asiakkaiden käyttämien rahoituspalveluiden kehitystä, käteistapahtumien volyymeja, maksuliikettä, sijoitus- ja vakuutustoimintaa. Pankeissa saatetaan kysyä asiakkaalta varojen alkuperää tai käyttötarkoitusta, mikäli transaktio poikkeaa volyyminsa tai muotonsa perusteella asiakkaan normaalista maksuliikkeestä. (Finanssivalvonta, 2018)

Selonottovelvollisuus esimerkiksi pankilla, tarkoittaa, että jos pankki havaitsee asiakkaan tekemän tavanomaisesta poikkeavan tai epäilyttävän liiketoimen, tulee pankin selvittää liiketoimen perusteita ja tarkoitusta. Selvityksen perusteella saatujen tietojen perusteella, ilmoitusvelvollisen tulee tehdä päätös ilmoittaako se epäilyttävästä liiketoimesta keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskukselle. (Finanssivalvonta, 2013)

Ilmoitusvelvollisen tulee selvittää liiketoimen taustaa muun muassa seuraavanlaisissa tilanteissa:

- Liiketoimi poikkeaa asiakkaalle tavanomaisesta suuruutensa tai rakenteensa vuoksi
- Liiketoimella ei ole mitään ilmeistä liiketoiminallista tarkoitusta
- Liiketoimi ei sovi yhteen asiakkaan taloudellisen tilanteen tai liiketoimen kanssa

Ilmoituksen tekeminen Rahanpesun selvittelykeskukselle tulisi tehdä viipymättä, epäilyttävän liiketoimen havaitsemisen jälkeen. Tällä tavoin pyritään minimoimaan riskiä, että varoja siirrettäisiin viranomaistahon ulottumattomiin. On toki mahdollista, että ilmoitusvelvollinen havaitsee epäilyttävän liiketoimen vasta jälkikäteen. Tämänkaltaisen esimerkki on hyvin tavanomainen esimerkiksi pankkisektorilla, jossa on monesti käytössä järjestelmiä, jotka tietokoneohjelman avulla, monitoroivat transaktioita jälkikäteen. Järjestelmä tunnistaa asiakkaiden maksuliikkeestä, tiettyjen raja-arvojen avulla mahdollisesti epäilyttäviä tapahtumia. Tämän vuoksi kaikkia tapahtumia ei kyetä havaitsemaan reaaliajassa.

Vaikka epäilyttävä tai tavanomaisesta poikkeava liiketoimi havaitaan vasta myöhemmin, liiketoimesta on kieltäydytty, se on keskeytetty tai jo suoritettu, asiakkuutta ei ole perustettu tai siitä on kieltäydytty, tulee ilmoitusvelvollisen tehdä ilmoitus tästä huolimatta. Mikäli ilmoitusvelvollinen ei ilmoitusta tee, voi siitä joutua vastuuseen, sillä ilmoittamatta jättäminen on rangaistavaa. (Finanssivalvonta, 2018)

Valvottava taho, kuten pankki, ei ole korvausvelvollinen taloudellisesta vahingosta, mitä mahdollisesti asiakkaalle aiheutuu liiketoimen selvittämisestä, keskeyttämisestä, tai jos valvottava kieltäytyy liiketoimien suorittamisesta. Vahingonkorvausvastuusta vapautuminen edellyttää kuitenkin tilanteessa riittävää huolellisuutta. (Finanssivalvonta, 2018)

Valvottavia yrityksiä ja tahoja, koskee samat säännöt ilmoitusvelvollisuuteen koskien terrorismin rahoittamista, kuin epäilyttävien liiketoimien havaitsemisen suhteen. Rahanpesusta ja terrorismin rahoittamisesta ilmoittaminen eroaa usein varojen käyttötarkoituksen suhteen. Rahanpesussa varallisuus on usein hankittu rikollisesti, kun taas terrorismin rahoittamisessa voi olla kyse myös täysin laillisin keinoin saadusta tai siirretystä varallisuudesta. Terrorismin rahoittamisessa ilmoituksen sisältö saattaakin keskittyä varojen käyttötarkoitukseen, eikä niinkään siihen mistä varat ovat peräisin. Ilmoitus keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukselle tulee tehdä ainakin seuraavissa tilanteissa, mikäli:

- Poikkeavasta liiketoimesta pyydetyn selvityksen jälkeenkin, asiakkaan liiketoimi vaikuttaa epäilyttävältä

- Epäilyttävä liiketoimi on havaittu jälkikäteen tai jälkikäteen tulee ilmi sellainen seikka, joka tekee liiketoimesta epäilyttävän
- Palveluntarjoaja suorittaa liiketoimen, koska siitä kieltäytyminen haittaisi osallisten tai tapauksen selvittämistä
- Palveluntarjoaja on kieltäytynyt poikkeavasta tai epäilyttävästä liiketoimesta (Finanssivalvonta, 2018)

6.3 Riskiperusteinen arviointi, henkilöstön koulutus ja ohjeistus

Valvottavalla taholla on oltava sen toiminnan luonteeseen nähden riittävät riskienhallinnalliset keinot rahanpesuun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyen. Valvottavan tulee huomioida rahanpesuun ja terrorismin rahoittamisen riskit uusiin ja vanhoihin asiakkaisiin, maihin tai alueisiin, tuotteisiin, palveluihin, jakelukanaviin tai teknologioihin liittyen. (Finanssivalvonta, 2018)

Valvottavan tahon on kyettävä osoittamaan valvojalle, että sillä on riittävät, rahanpesulain edellyttämät riskienhallintamenetelmät, koskien asiakkaan tuntemista ja jatkuvaa seurantaan varten. Valvottavalla on myös oltava toimintaansa soveltuvat sisäiset ohjeet ja selkeästi määritellyt prosessit asiakkaan tuntemiseen, sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen. Henkilöstön jatkuvasta kouluttamisesta tulee myös huolehtia. (Finanssivalvonta, 2018)

Riskienhallintamenetelmästä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi, käytetään usein nimitystä kolmen puolustuslinjan malli. Kyseissä mallissa riskienhallinnan eri toiminnot on jaettu kolmeen linjaan. Kolmen linjan puolustusmallissa eriytetään toisistaan eri tahoille liiketoiminnot, liiketoimintojen tuki ja valvonta. Basel-komitea on määritellyt kolmen linjan mallin raportissaan seuraavasti:

- Ensimmäinen linja pitää sisällään liiketoiminnot. Pankkia ajatellen tämä tarkoittaa asiakasrajapinnassa toimivia henkilöitä. Konttoreita ja yksiköitä, jotka kohtaavat asiakkaita. Ensimmäisessä linjassa työskentelevien henkilöiden tulee olla selvillä heille asetetuista vaatimuksista ja ohjeistuksista, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyen. Jotta henkilökunta tietää heidän toimintojaan koskevat riskit ja velvoitteet, tulee pankin järjestää riittävää ja jatkuvaa koulutusta.

Koulutuksen tulee olla työntekijöiden toimintoja vastaavaa ja sen täytyy käsitellä riskejä ja rahan pesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyviä toimia, jotka koskevat heidän oman työnsä toimintoja. Pankin sisäiset ohjeet ja toimintatavat rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyen tulee olla määritelty, kirjattu ja henkilökunnan tiedossa.

- Toinen puolustuslinja koostuu muun muassa riskienhallinnasta ja valvonnasta. Toisen linjan vastuulla on varmistaa, että pankin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toiminnot toimivat ja ovat riittävät. Toisen puolustuslinjan tulisi olla taho, joka vastaa viestinnästä ja yhteydenotoista valvontaviranomaisiin, kuten Rahanpesun selvittelykeskukseen. Toisen puolustuslinjan tehtäviin kuuluu myös ensimmäisen puolustuslinjan tukeminen.
- Kolmas puolustuslinja vastaa sisäisestä tarkastuksesta. Kolmannen puolustuslinjan tehtävä on itsenäisesti ja riippumattomasti tarkastella kahden ensimmäisen puolustuslinjan toimintojen ja prosessien ja AML-politiikan toimivuutta ja riittävyyttä, sekä raportoida tästä yrityksen johdolle. Kolmannen puolustuslinjan toimintaa tulisi Basel-komitean raportin perusteella jakaa neljään osioon: kuinka hyvin ja tehokkaasti pankin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen prosessit ja toiminnot toimivat tunnistettuja riskejä ajatellen, kuinka hyvin pankin henkilökunta on sisäistänyt ohjeet ja prosessit rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyen, onko valvonnan ja laadunvalvonnan tehokkuus riittävällä tasolla, mukaan lukien järjestelmätuettu monitorointi ja onko pankin järjestämä koulutus riittävällä tasolla. (Basel-komitea 2013, s.5-6)

Valvottavan tahon tulee nimetä henkilö organisaation johdosta, joka vastaa rahanpesun estämisen sääntelyn noudattamisesta. Lisäksi rahanpesun estämisen sisäisestä valvonnasta vastaava henkilö tulee nimetä valvottavassa organisaatiossa. Finanssivalvonnan ohjeistuksessa valvottaville tahoille, on kehoitettu valvottavaa tahoa kiinnittämään huomiota tehtävien ja vastuunjaon selkeyteen, työprosesseihin, sisäiseen raportointiin ja sisäisen valvontajärjestelmän toimivuuteen. (Finanssivalvonta, 2018)

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä pätevät seuraavat sisäisen valvonnan periaatteet:

- Yrityksen johto on vastuussa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskienhallinnasta ja menettelytavoista
- Yrityksen tulee olla selvillä ketä sen asiakkaat ovat ja kenelle yritys palveluitaan tarjoaa
- Yrityksessä tulee olla henkilöitä, kenellä on riittävä osaaminen ja päätöksentekovaltuudet, käsitellä rahanpesuun ja muihin väärinkäytöksiin liittyvät asiat
- Henkilöstön perehdyttäminen ja koulutus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen tulee olla jatkuvaa ja riittävän kattavaa
- Yrityksen tulee varmistaa, että sen sisäinen ohjeistus vastaa sen toimintaa, palveluita ja tuotteita
- Työprosessien tulee olla riittävän selkeitä
- Raportointikynnyksen pitää olla matala sisäisessä valvonnassa
- Sisäisen valvonnan täytyy ulottua rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvien velvoitteiden noudattamiseen (Finanssivalvonta, 2018)

6.4 Ilmoitusvelvolliselle säännösten laiminlyönnistä aiheutuvat seuraamukset

Ilmoitusvelvollisen tulee täyttää sille rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi määritellyt säännökset, määräykset, toimeenpanokiellot, toimilupansa ehdot, toimintaansa koskevat säännöt ja oikaisukehotukset. Mikäli ilmoitusvelvollinen ei näitä kuitenkaan täytä, voidaan valvontaviranomaisen toimesta, ilmoitusvelvollinen uhkasakon uhalla velvoittaa täyttämään edellä mainitut, sille asetetut velvollisuudet. Mikäli ilmoitusvelvollinen on

jättänyt hoitamatta sille rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi asetettuja tehtäviä, voi siitä seurata rikemaksu, julkinen varoitus tai seuraamusmaksu.

Seuraamusmaksun määrittelemisessä tulee päätöksen perustua kokonaisarviontiin. Määrää arvioitaessa tulisi ottaa huomioon menettelyn laatu, laajuus, kesto, sekä tekijän taloudellinen asema. Lisäksi arvioinnissa tulee rahanpesulain mukaan: ”ottaa huomioon menettelyllä saavutettu hyöty tai sillä aiheutettu vahinko, jos ne ovat määriteltävissä, tekijän yhteistyö toimivaltaisen valvontaviranomaisen kanssa asian selvittämiseksi, sekä aiemmat rahanpesuasioihin kohdistuneet rikkomukset”. (Andersén 2020, s. 150)

Pankkien osalta, Finanssivalvonta voi valvovana viranomaisena määrätä seuraamusmaksu, joka on enintään, joko 10% luotto-, tai rahoituslaitoksen tekoa tai laiminlyöntiä edeltävän vuoden liikevaihdosta tai viisi miljoonaa euroa, sen mukaan kumpi on suurempi.

Finanssivalvonta voi määrätä myös luonnolliselle henkilölle seuraamusmaksun, joka voi olla enintään viisi miljoonaa euroa. Mikäli teolla tai laiminlyönnillä saavutettu hyöty kyetään määrittämään, voi seuraamusmaksu olla kuitenkin enintään kaksi kertaa niin suuri kuin saavutettu hyöty. (Andersén 2020, s.149-151) Tosin seuraamusmaksua huomattavasti merkittävämpi seuraamus, voi aiheutua maineriskin kautta, mikäli liikesuhteet tai, jopa toiminnan jatkumisen edellytykset vaarantuvat negatiivisten uutisten tai maineen vuoksi.

6.5 Kansainväliset talouspakotteet

Krimin kriisin ja muiden maailmalla esiintyvien konfliktien uutisoinnin yhteydessä on useaan otteeseen puhuttu talouspakotteista. Kansainväliset pakotteet voivat pitää sisällään, rajoituksia johonkin tiettyyn tuotteeseen liittyen tai esimerkiksi rahan siirtämiseen. Kansainvälisillä pakotteilla, voidaan rajoittaa taloudellisen tai kaupallisen yhteistyön tai esimerkiksi liikenne- ja viestintäyhteyksien rajoittamista tai keskeyttämistä, jonkin tietyn valtion tai ryhmittymän kanssa. Kansainväliset pakotteet voivat myös koskea diplomaattisten suhteiden katkaisemista. Lehdissä on viime aikoina kirjoitettu useaan otteeseen tiettyihin maihin kohdistuvista pakotteista, joilla on pyritty muun muassa estämään tiettyjen tuotteiden tai rahaliikenteen liikkumista pakotteiden kohteena olevaan valtioon. Erilaisia talouspakotteita ovat asettaneet muun muassa YK, EU, Yhdysvaltain valtiovarainministeriö OFAC (Office of Foreign Assets Control) sekä Iso-Britannian HM Treasury. (Ulkoministeriö, n.d)

Talouspakotteilla pyritään osana muita poliittisia keinoja hyödyntäen vaikuttamaan valtion tai ryhmän harjoittamaan politiikkaan tai toimintaan. Pakotteita asetetaan tahoille, joiden katsotaan olevan uhka kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta koskien. Kansainvälisten pakotteiden kohteeksi voi päätyä valtio tai taho, joka esimerkiksi valmistaa tai levittää joukkotuhoaseita, harjoittaa kansainvälistä terrorismia tai on vastuussa ihmisoikeusloukkauksista. Pakotteita voidaan esimerkiksi asettaa vienti- ja tuontirajoitusten, finanssipakotteiden tai matkustusrajoitusten avulla. Yhdenlainen pakotteiden muoto on myös kauppasaarto, mutta tämän kaltaisista toimista on luovuttu lähes kokonaan YK:ssa ja EU:ssa. Amerikka tosin on asettanut omia kauppasaartojaan muun muassa Kuubaa koskien. (Ulkoministeriö, n.d)

Pakotteita voidaan kokonaisten valtioiden tai ryhmittymien sijaan suunnata myös yksittäisiin henkilöihin tai tahoihin. Yksityisistä henkilöistä, ryhmistä ja tahoista, jotka ovat EU:n pakotteiden kohteen, pidetään listaa EU:n sähköisessä tietokannassa. Rahoitusallalla pakotteiden kohteena olevat yritykset tai henkilöt saattavat nousta esiin esimerkiksi pankin tekemät transaktiomonitoroinnin tai esimerkiksi tilisiirrosta esiin nousseen nimen vuoksi. Pakotteita asetettaessa, niitä pyritään suuntaamaan mahdollisimman tarkasti vastustettavasta toiminnasta vastaavien tahojen toimintaa tai rahoitusta. Pakotteiden kohteeksi saatetaan asettaa esimerkiksi valtion päämiehiä, hallitusta lähellä olevia tai heihin sidoksissa olevia tahoja. (Ulkoministeriö, n.d)

Pakotteiden asettamista suunniteltaessa, pakotteet pyritään asettamaan tapauskohtaisesti vastaamaan mahdollisimman tarkasti pakotteiden kohteena olevia ulko- tai turvallisuuspoliittisia tahoja. Tämän takia kaikki pakotejärjestelmät poikkeavat toisistaan ja ovat erilaisia keskenään. Toiselle taholle asetettavat pakotteet saattavat koostua esimerkiksi rahoituksen saatavuutta, kun taas toisessa pakoteohjelmassa voidaan rajoittaa pakotteiden kohteena olevaa toimintaa, siihen tarvittavia raaka-aineita, teknologiaa tai tuotteita. Toisin sanoen, pakotteilla voidaan rajoittaa lähes minkä tahansa tuotteen, teknologian tai esineen vientiä tai tuontia, sekä esimerkiksi varojen siirtymistä pakotteiden olevan tahon ja toisten tahojen välillä. Vientikieltojen alaisiksi voi joutua esimerkiksi puolustustarvikkeita, muita ampuma ja ase tarvikkeita, kaksikäyttöt tuotteita, sekä teollisuuden tarvitsemia tuotteita ja varaosia. Tuontikieltojen kohteeksi valikoituu usein tuotteita, joiden avulla pakotteiden

kohteena oleva taho pyrkii rahoittamaan toimintaansa. Tällaisia voivat olla muun muassa jalometallit ja jalokivet, öljy, sekä maakaasu. (Ulkoministeriö, n.d)

Erilaisten tuonti- ja vientikieltojen lisäksi, pakotteet voivat olla myös niin sanottuja finanssipakotteita. Finanssipakotteita voidaan asettaa samalla lailla kuin vienti- ja tuontipakotteita ja ne voidaan kohdistaa valtioihin, ryhmiin, yrityksiin tai yksityishenkilöihin. YK:n turvallisuusneuvoston päätöksellä asetetut finanssipakotteet ovat YK:n jäsenmaita velvoittavia. EU:n osalta YK:n turvallisuusneuvoston asettamat finanssipakotteet, pannaan toimintaan EU:n neuvoston asetuksilla. Suomen osalta YK:n ja EU:n asettamien finanssipakotteiden valvonnan koordinointi kuuluu ulkoasianministeriön toimintoihin. Pakotteiden kohteeksi joutuvien tahojen listaa voidaan muuttaa Euroopan neuvoston tai komission täytäntöönpanoasetuksilla. Säädetty asetukset ovat osa sovellettavaa lainsäädäntöä EU-jäsenmaissa sen jälkeen, kun asetukset on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. (Finanssivalvonta n.d)

Suomessa omaisuuden jäädyttämispäätöksistä vastaa Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskus. Rahanpesun selvittelykeskus tekee päätökset varojen jäädyttämisestä, mutta käytännön toimenpiteistä ja päätösten täytäntöönpanosta vastuussa oleva viranomainen on ulosottovirasto. Rahanpesun selvittelykeskuksen tai EU:n asetusten tekemien jäädytyspäätöksen kohteena olevien tahojen kaikki varat tulee jäädyttää. Jäädytyspäätöksen tai asetuksen kohteena oleville henkilöille, yhteisöille tai ryhmille ei myöskään saa luovuttaa varoja tai muita taloudellisia resursseja suoraan, eikä välillisesti. (Finanssivalvonta n.d)

Lähtökohtana jäädytyspäätöksissä on, että jäädytyksen piiriin kuuluu henkilön koko omaisuus. Omaisuuden jäädytys on voimassa niin kauan, enne kuin sen kumotaan tai muutetaan YK:n turvallisuusneuvoston, EU:n tai rahanpesun selvittelykeskuksen päätöksellä. Valvottavan tahon, kuten rahalaitoksen täytyy seurata EU:n pakotesäädöksiä ja kansallisia varojen jäädytyspäätöksiä. Pankkien ja rahoituslaitosten tulee säännöllisesti seurata päätösten muutoksia ja pitää rekisterinsä ajan tasalla. Valvottavien tahojen täytyy seurata maksuliikettä ja liiketoimia ja näin ollen pyrkiä varmistamaan, että pakotteiden kohteena olevan tahon varat ovat jäädytettynä. Valvottavan tahon, esimerkiksi rahalaitoksen, tulee huomata, mikäli sen asiakkaissa tai maksuliikenteessä on viitteitä tahosta, jonka

yksilöintiedot vastaavat kansainvälisten pakotteiden tai jäädytyspäätöksen kohteena olevaa tahoa. Tällaisissa tapauksissa ilmoitusvelvollisen tulee jäädyttää pakotteiden tai jäädyttämispäätöksen kohteena olevan tahon varat ja keskeyttää liiketoimet. Asiasta tulee ilmoittaa myös viipymättä Helsingin ulosottovirastoon. Mikäli valvottavan rekistereissä tai maksuliikenteessä havaitseman tahon tiedot, eivät täysin vastaa pakotteiden tai jäädytyspäätöksen kohteena olevaa tahoa, on tällaisissa tapauksissa liiketoimi keskeytettävä ja ottaa yhteys Helsingin ulosottovirastoon. (Finanssivalvonta n.d)

7 TUTKIMUSMENETELMÄN KUVAUS

Opinnäytetyöni aihe on luonteeltaan sellainen, että mitään tarkkoja tilastoja tai euromääräisiä lukuja on mahdoton laatia. Sekä harmaaseen talouteen, että rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät ilmiöt tapahtuvat pinnan alla ja katseilta, sekä virallisilta talouden mittareilta piilossa. Arvioita voidaan esittää erilaisten verovaje-laskelmien tai kansainväliseen huumekaupan arvoon perustuvien arvioiden perusteella. Yhden keinon hahmottaa Suomessa tapahtuvan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen laajuutta voidaan arvioida rahanpesun selvittelykeskuksen laatimien vuosikertomusten tilastojen avulla. Tämä kertoo kuitenkin vain lukujen osalta, miten paljon esimerkiksi poliisille tehdään ilmoitusvelvollisten toimesta rahanpesuepäilyilmoituksia vuosittain. Se miten ja millaisena ilmiön parissa tapahtuvat kohtaamiset toteutuvat arkisessa, jokapäiväisessä työssä esimerkiksi pankissa, ei näy tilastoista tai laskelmista. Tästä johtuen, tilastojen ja kirjallisuuden tietoja täydentämään, valitsin opinnäytetyöni laadullisen tutkimuksen menetelmäksi haastattelut. Haastattelin tiedon keräämistä varten Pankki X:n kolmea asiantuntijaa. Haastateltavilla on usean vuoden työkokemus pankista erilaisten tehtävien hoitamisesta ja johtamisesta. Laajan, asiakasrajapinnassa tapahtuneen työhistorian vuoksi, uskoin saavani heiltä haastatteluiden avulla opinnäytetyöhöni laadukasta tietoa ja esimerkkejä todellisista tilanteista, joita pankkien työntekijät työssään kohtaavat.

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi valittu teemahaastattelu toimi mielestäni aiheen luonteen vuoksi varsin hyvin. Teemahaastattelussa ei oteta kantaa haastatteluiden määrään tai haastatteluiden sisältöön. Teemahaastatteluissa on tärkeintä edetä yksityiskohtaisten kysymysten sijaan, keskeisten teemojen avulla. Teemahaastattelut sopivat opinnäytetyöni

tutkimusmenetelmäksi myös sen vuoksi, että teemahaastattelussa saadaan haastateltavien ääni tehokkaasti kuuluviin. Teemahaastattelut huomioivat sen tosiasian, että haastateltavien ihmisten tulkinnat ja heidän huomioivat seikat ovat merkityksellisiä. Teemahaastatteluissa tärkeässä roolissa, mahdollisimman hyvien tulosten saamiseksi on vuorovaikutus haastateltavien ja haastattelijan kesken (Hirsjärvi & Hurme 2008, s.48). Edellä mainitut seikat vaikuttivat tutkimusmenetelmäni valikoitumiseen ja teemahaastatteluiden käyttämiseen työssäni.

Haastattelut oli kaikki tarkoitus suorittaa kasvotusten, mutta koska Covid-19 pandemia toi omia haasteitaan kasvotusten tapahtuvaan haastatteluun, joudun yhden haastattelun tekemään sähköpostin kautta. Kasvotusten tapahtuneiden haastatteluiden kysymyspohja toimi myös sähköpostihaastattelun kysymyspohjana ja toimi hyvin myös tällä tavalla tehtyyn haastatteluun. Haastattelu-lomakkeen (LIITE 1) kaikki kysymykset olivat tarkoituksella avoimia kysymyksiä, joiden kautta pyrin saamaan mahdollisimman paljon tietoa haastattelutilanteista. Kirjallisesti suoritettun lomakehaastattelun hyvänä puolena oli vastausten selkeä jäsentely ja laatu. Teemahaastatteluiden ja lomakehaastattelun käyttäminen toimi opinnäytetyön tutkimuksen kannalta hyvin ja eri menetelmien käyttäminen tukivat toisiaan ja lopputulos oli hyvä. Haastatteluiden avulla sain kerättyä paljon tietoa.

Seuraavissa alaluvuissa ja kappaleessa käsittelen haastatteluista saatuja tuloksia ja havaintoja. Tämän tutkimuksen tarkoitus oli haastatella Pankki X:n työntekijöitä ilman, että heidän henkilöllisyyttään tuodaan julki, koska tällä tavoin ajattelin saavani mahdollisimman avoimia ja rehellisiä vastauksia esittämiini kysymyksiin, tutkimusta koskien. Anonymiteetistä johtuen, esittelen haastateltavat lyhyesti käyttäen heistä vain kuvausta henkilö A, B ja C.

7.1 Haastateltavat

Henkilö A on toiminut rahoitusallalla 40-vuoden ajan eli työkokemusta on useammalta vuosikymmeneltä erilaisista asiantuntija ja esimiestehtävistä. Henkilö A on työskennellyt erilaisissa tehtävissä eri pankeissa ja omaa tästä johtuen hyvän käsityksen, myös muiden pankkien toiminnasta.

Henkilö B on työskennellyt rahoitusallalla yli kymmenen vuoden ajan erilaisissa työtehtävissä. Henkilöllä B on työkokemusta useasta eri työtehtävästä, joka luo hyvän kuvan eri tehtävissä toimivien henkilöiden kohtaamista haasteista aihealueen ympärillä. Omaa laaja-alaisen ymmärryksen rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvistä ilmiöistä työkokemuksen kautta.

Henkilö C on toiminut useamman vuoden eri asiakaspalvelutehtävissä rahoitusallalla. Hän on hoitanut laajasta erilaisia asiakkuuksiin liittyviä tehtäviä ja omaa tätä kautta muun muassa vankan kokemuspohjan erilaisiin harmaan talouden ilmiöihin liittyen.

7.2 Haastatteluiden tulokset

7.2.1 Harmaan talouden, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen esiintyminen

Ensimmäisenä haastatteluissa lähdin selvittämään, millainen on haastateltavien oman työn kautta muodostunut mielikuva ja kokemus harmaaseen talouteen, rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyen. Pyrin haastatteluiden ensimmäisen kysymyksen kautta selvittämään, esiintyykö edellä mainittuja ilmiöitä heidän omassa arkisessa työssään ja missä laajuudessa. Poliisin tilastojen valossa pitäisi olla selvää, että pankissa työskentelevät kohtaavat epäilyttäviin liiketoimiin viittaavia tapahtumia, mutta kohtaavatko asiakaspalvelussa toimivat henkilöt näitä kyseisiä ilmiöitä? Omana ennakoajatuksenani oli, että suurin osa epäilyttäviin liiketoimiin viittaavista tapahtumista havaitaan jälkikäteen, sitä varten luotujen ohjelmien ja tämän parissa työskentelevien parissa. Oletukseni oli, että konttorihenkilökunta kyllä näihin ilmiöihin törmää, mutta mikä on niiden yleisyys, oli tutkimukseni yhtenä tarkoituksena selvittää.

Haastateltavien vastausten perusteella, voidaan todeta, että jokainen kertoi kohtaavansa harmaaseen talouteen ja rahanpesuun viittaavia tapahtumia omassa työssään. Terrorismin rahoittamiseen viittaavia tapahtumia ja transaktioita on usein hyvin haastavaa tunnistaa, ja ne ovat poliisin tilastojenkin valossa melko harvinaisia. Haastateltavat kertoivatkin, että tämän kaltaisia tilanteita ei juurikaan heidän kohdallaan ole havaittavissa omassa arkisessa työssään. Usein tämänkaltaista toimintaa varmasti onkin luonteeltaan sellaista, että se havaitaan jälkikäteen esimerkiksi erilaisten monitorointijärjestelmien ja muiden avustavien järjestelmien kautta.

Haastatteluiden kautta pyrin myös selvittämään, että mikäli haastateltavat kokevat työssään tapahtumia tai asiakaskohtaamisia, jotka viittaavat harmaaseen talouteen, rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen, niin millaisia nämä kohtaamiset tai tapahtumat ovat.

Haastatteluiden kautta yritin selvittää millä lailla ilmiöt esiintyvät haastateltavien työssä ja missä laajuudessa. Yhteistä haastateltujen kertomille vastauksille oli, että jokainen koki kohtaavansa säännöllisesti erilaisia harmaaseen talouteen ja rahanpesuun viittaavia asiakastilanteita ja tapahtumia. Se millaisia nämä kohtaamiset olivat tai millaisia ilmiöitä kohdattiin, vaihteli hieman haastateltavien työtehtävistä riippuen. Suoranaisesti tunnistettavia terrorismin rahoittamiseen viittaavia esimerkkejä ei tullut ilmi kenenkään haastateltavan vastauksista.

Kaikkien haastateltavien vastauksissa, kuitenkin oli myös havaittavissa samojen ongelmien esiintymistä. Yhtenä kaikkien vastauksista esiintyvänä ongelmana esiintyi, säännöllisesti tapahtuvat, erilaiset väärennetyihin työsopimuksiin ja asiakirjoihin liittyvät seikat asiakkuuksien ja palveluiden avaamisen yhteydessä. Tämä koettiin yhdeksi merkittäväksi ongelmaksi, joka toistuu säännöllisesti, työtehtävistä riippumatta. Jokainen kertoi kohdanneensa asiakkaita, jotka ovat esittäneet väärennetyjä asiakirjoja, joiden avulla on pyritty avaamaan asiakkuutta pankkiin. Mikä on tällaisten väärennetyjen työsopimusten todellinen tarkoitus ja mitä kaikkea muuta näiden asiakkuuksien taustalla tapahtuu? Herää kysymys muun muassa siitä, miten näiden henkilöiden työnantajat maksavat esimerkiksi palkkoja, työnantajasuorituksia ja lakisääteisiä maksuja, sekä veroja? Tämä ilmiö todettiin varsin yleiseksi ja laajaksi ongelmakohdaksi kaikkien haastateltavien kertomana. Ei voida poissulkea tämän kaltaisten väärinkäytösyritysten kohdalla myöskään ihmiskauppaa, sillä Suomessakin on esiintynyt muun muassa väärillä asiakirjoilla saapuneita henkilöitä, joiden palkanmaksu on mennyt suurimmilta osin muiden kuin työntekijän itsenä käyttöön. Väärennetyjen työsopimusten ongelma koettiin isoksi ilmiöksi, varsinkin rakennusosalalla toimivien henkilöiden osalta. Rakennusala on ollut myös toistuvasti esillä uutisoinnissa, koskien muun muassa pimeää työvoimaa.

Henkilöt A, B ja C kertoivat kohdanneensa omassa työssään myös muun muassa muulitoimintaan viittaavaa toimintaa, jossa avataan asiakkuus, jonka jälkeen palveluita käyttää joku ihan muu kuin palveluiden avaaja ja tilin omistaja. Haastateltavien kertoman mukaan, tämän kaltaisissa ilmiöissä tilit ja palvelut avataan, jonka jälkeen tilille siirretään

varoja, joko pikavippien ja kulutusluottojen kautta tai tilisiirtoina. Näitä muulitilien varoja nostetaan tämän jälkeen käteiseksi tai siirretään eteenpäin esimerkiksi käyttäen hyväksi erilaisia maksunvälittäjiä, jolloin varojen vastaanottajaa saatetaan pyrkiä peittelemään. Useassa tapauksessa palvelut on näissäkin tapauksissa saatettu avata väärennetyjen tai tekaistujen työsopimusten avulla. Tämän kaltaisille tapahtumaketjuille on haastateltavien kertoman mukaan tavanomaista, että tilejä käytetään vain hetken ajan, nostetaan mahdollisimman paljon pikavippejä ja kulutusluottoja, sitten ne muuttuvat niin sanotusti passiivisiksi ja palveluiden avaajat ovat lähteneet Suomesta ennen kuin he jäävät väärinkäytöksistä kiinni. Osassa tapauksissa on viitteitä organisoidusta toiminnasta, joten varat päätyvät, mitä ilmeisemmin ammattimaisten rikollisten haltuun. Tämän kaltainen muulitoiminta on mahdollista yhä helpommin, kun EU:ssa voi maasta toiseen avata pankkipalveluita melko vaivattomasti. On hyvin mahdollista, että ammattimaista muulitoimintaa organisoivat, käyttävätkin hyödyksi eri maiden pankkeja.

Muulitoimintaan viittaavat toimet olivat kaikkien haastateltavien mielestä yleisiä ja näitä esiintyy säännöllisesti. Muulitoiminnan lisäksi toinen yleinen ja haastavakin ilmiö on erilaiset rakkaus- ja muut nettihuijaukset. Tämän kaltaisten huijausten kohteeksi joutuneiden henkilöiden saattaa olla vaikeaa uskoa tapahtunutta todeksi, sillä varsinkin rakkaushuijauksissa voi tunneperäinen suhtautuminen olla hyvinkin vahvaa ja haitata rationaalista ajattelua ja huijauksen myöntämistä. Tämä oli haastateltavien mielestä myös yksi haastava ilmiö, juuri tunneperäisen suhtautumisen vuoksi. Asiakkaita on haastateltavien mukaan vaikea saada uskomaan, että heidän nettirakkaus on todellisuudessa huijannut heiltä varoja. Rakkaushuijauksia esiintyy säännöllisesti, jokaisen haastateltavan vastausten perusteella.

Myös varojen alkuperään ja käyttötarkoitukseen liittyvät epäselvyydet asiakkaiden tilitapahtumissa, nousivat esiin jokaisen haastattelun yhteydessä. Näissäkin esimerkeissä nousi esiin muulitoiminta ja tilien käyttäminen varojen siirtelyyn. Haastatteluissa tuli ilmi, että usein tulee vastaan tapahtumia, joille ei näyttäisi olevan järkevää syytä ja herää epäily, että varoja kierrätetään eri tilien kautta. Tällä tavoin pyritään häivyttämään mitä ilmeisemmin varojen todellista alkuperää tai vastaanottajaa. Haastatteluiden kautta selvisi, että usein summat tämän kaltaisissa tapahtumaketjuissa on melko pieniä, mutta summat voivat olla suuriakin. Varsinkin jos varoja siirtyy toisista rahalaitoksista ja varoja ollaan

esimerkiksi käyttämässä asunnon tai kiinteistön hankintaan. Tällöin summat voivat nousta hyvinkin suuriksi, jolloin varojen alkuperän selvittämisen tärkeys korostuu tämän kaltaisissa tapauksissa entisestään. Selvityspyyntöjen merkitys korostuu varsinkin toisista rahalaitoksista siirtyvien varojen, sekä käteistapahtumien osalta.

7.2.2 Selvityspyyntöt ja asiakkaan tunteminen

Asiakkaan tunteminen on ilmoitusvelvollisen tahon yksi velvollisuus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen kannalta. Sääntelyn mukaan ilmoitusvelvollisella taholla ei saisi olla asiakkaita, joista sillä ei ole riittäviä tietoja riskien arvioimista varten. Tästä johtuen pankeissa saattaa törmätä pyyntöön, jossa pyydetään selventämään esimerkiksi, jonkin tilisiirron käyttötarkoitusta tai talletettujen käteisvarojen alkuperää. Lisäksi erilaisia taloudelliseen tilanteeseen ja palveluiden käyttämiseen liittyviä kysymyksiä, joutuu täyttämään ja päivittämään pankissa asioidessa. Näistä kysymyksistä saattaa aiheutua kiusallisia tilanteita asiakaspalvelussa, varsinkin mikäli asiakkaat eivät tiedä miksi kysymyksiä kysytään. Kysyin haastateltavilta, miten asiakkaat näiden kysymysten kysymiseen suhtautuvat ja millainen asenne ylipäättänsä kysymyksiä kohtaan asiakkailla on. Henkilöt B ja C kertoivat, että asiakkaat suhtautuvat yleisesti ottaen hyvin tuntemistietojen ja selvityspyyntöjen täyttämiseen. Poikkeuksiakin toki on ja asenne kysymysten esittämiseen ei ole aina ollut yhtä hyvällä tasolla kuin mitä se tällä hetkellä vaikuttaa olevan. Varmasti aiheen ympärillä esiintynyt uutisointi on myös muovannut asenteita kysymyksiä kohtaan. Osa asiakkaista saattaa reagoida hermostuneesti, ja usein kyse on siitä, että ei ymmärretä kysymysten tarkoitusta. Kun syytä kysymysten esittämiseksi avataan, muuttuu myös usein suhtautuminen asiaan positiivisemmaksi. Toisaalta näitä asiakkaan tuntemiseen ja poliittiseen vaikutusvaltaan liittyviä kysymyksiä on jo kysytty niin monen vuoden ajan, että ne alkavat olemaan monelle jo varsin tuttuja. Henkilö A sanoi, että suunta on parempi kuin mitä muutama vuosi sitten. Kuitenkin yhteinen huoli haastateltavien mukaan oli sellaisten asiakkaiden osalta, jotka eivät välttämättä ymmärrä kysymysten tarkoitusta ja tärkeyttä esimerkiksi kielimuurin takia. Tulkin kautta ei ole varmuutta mitä tulkki asiasta tulkittavalle kertoo ja toisin päin. Tällöin oikean tiedon saaminen saattaa vaarantua.

Toisen ongelmakohdan muodostaa haastateltavilta saatavien tietojen mukaan se, että mahdollisiin selvityspyyntöihin varojen alkuperästä ja käyttötarkoituksesta ei vastata

lainkaan tai vastaukset ovat riittämättömiä tai keksittyjä. Selvityspyynnöillä on kuitenkin tärkeä merkitys epäselvien tapahtumien selvittämisessä, joihin vastaamatta jättäminen voi myös hankaloittaa asiakkaan omaa elämää, mikäli esimerkiksi pankki rajoittaa palveluiden toimintaa selvityksen saamisen ajaksi. Selvityspyynnöillä on pankeille myös siinä mielessä tärkeä merkitys, että niiden täytyy ilmoitusvelvollisina täyttää niille säädetty selonottovelvollisuus ja tehdä tarvittaessa ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta rahanpesun selvittelykeskukselle.

7.2.3 Yleinen suhtautuminen harmaaseen talouteen, rahanpesemiseen ja terrorismin rahoittamiseen

Yksi kysymys, jota haastateltavilta kysyin, koski asiakkaiden yleistä suhtautumista esimerkiksi verojen kiertämiseen tai maksamatta jättämiseen, pimeään palkan maksuun, varojen peittelyyn esimerkiksi ulosottoviranomaiselta tai velkojalta, sekä väärin tietojen antamiseen, kuten tekaistujen työsopimusten antamiseen. Haastateltavat kertoivat, että verojen maksamatta jättäminen esimerkiksi lahjojen ja perintöverojen osalta on varmasti melko yleistä, mutta ei kuitenkaan mitenkään näkyvää. Suhtautuminen on monesti asiakkaiden puolelta hieman sen suuntainen, että ei verottaja voi kaikkia tilisiirtoja seurata. Voidaankin todeta tämän kaltaisen verojen kiertämisen olevan joidenkin asiakkaiden mielestä hiljaisesti hyväksyttävää. Pimeiden palkkojen maksamiseen suhtautuminen vaihtelee, varmasti melko laajalti sen perusteella, mikä on omakohtainen kokemus kyseisestä ilmiöstä. Osa asiakkaista hyväksyy pimeänä maksettavien palkkojen maksun ja saattaa esimerkiksi syyllistyä siihen myös itse, asiaa enempää ajattelematta. On hyvin yleistä maksaa esimerkiksi remonttia tai rakennustöitä tekevälle korvaus käteisellä, eikä tätä välttämättä mielletä mitenkään moitittavana toimintana. Tämän kaltaisia tapahtumia on haastatteluiden perusteella yhä havaittavissa.

Samalla kun keskustelin haastateltavien kanssa, miten tuntemistietojen ja selvityspyyntöjen täyttämiseen asiakkaat suhtautuvat, kysyin heiltä kokevatko he työssään uhkaavilta vaikuttavia asiakaskohtaamisia tai tilanteita. Haastateltavista kaikki kertoivat, että uhkaavilta vaikuttavia tilanteita tapahtuu silloin tällöin. Yhtenä esimerkkinä henkilö B kertoi asiakaskohtaamisesta, jossa väärennetyllä työsopimuksella oli yritetty avata useampaan otteeseen palveluita ja kun niiden avaamisesta jälleen kieltäydyttiin, oli tilanne muuttunut uhkaavaksi. Haastattelusta kävi ilmi, että uhkaavat tilanteet johtuvat monesti asiakkaiden

epätoivosta tai turhautumisesta. Mikä sitten on todellinen syy, esimerkiksi sille, että jos ei saa avattua tiliä juuri sillä hetkellä, että henkilö alkaa käyttäytymään uhkaavasti. Kyseessä voi tietysti olla pelkästään turhautuminen tai esimerkiksi kielimuuri, mutta taustalla voi olla myös henkilön omaa turvallisuutta uhkaavat tekijät. Henkilö A kertoi myös, että joutuu esimiesasemansa vuoksi välillä tilanteisiin, joiden yhteydessä saattaa esiintyä uhkailua, kuten tappouhkausten soittelu tai muutoin uhkaavaa käyttäytymistä. Tällaisia tilanteita voi olla esimerkiksi palveluiden irtisanomisiin johtavat tapahtumat tai vaikka lainan evääminen.

Kysyin haastateltavilta myös, miten heidän mielestään uhkaaviin tilanteisiin suhtaudutaan, johon vastaus oli, että pääsääntöisesti asiat otetaan vakavasti, mutta parantamisen varaa heidän mielestään kyllä löytyi. Suhtautuminen uhkaaviin tilanteisiin vaihtelee kuulemma hyvin paljon, oman esimiehen asenteesta. Heidän mielestään uhkauksiin ja uhkaaviin tilanteisiin tulisi aina suhtautua riittävällä vakavuudella. Myös Andersén (2020, s.114) ottaa kantaa tähän turvallisuuteen liittyvään seikkaan. Hän kirjoittaa, että asiakkaiden käytöksen takana saattaa olla omaan henkeen kohdistuvaa uhkaa, joka motivoi heidän omaa käyttäytymistään. Tämän vuoksi myös asiakaspalvelussa työskentelevien henkilöiden suojeleminen ja turvallisen työn takaaminen, ovat täysin perusteltuja.

Rahanpesulain perusteella, ilmoitusvelvollisen tulee toteuttaa toimenpiteitä niiden työntekijöiden suojelemiseksi ketkä tekevät rahanpesuilmoituksia, mutta mielestäni tämä koskee yhtä lailla asiakaspalvelussa toimivien henkilöiden suojelemista. Vaikka rahanpesuilmoituksen tekeminen ei olisikaan, asiakaspalvelussa kasvotusten työskentelevien henkilöiden vastuulla, tulisi myös heidän työnsä olla turvallista ja turvattua.

7.2.4 Koulutus

Yhtenä haastattelun aiheena oli harmaaseen talouteen, rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen, niiden havaitsemiseen ja torjuntaan liittyvät koulutus. Kysyin myös mikä on haastateltavien mielestä koulutuksen taso ja riittävyys heidän mielestään. Tämän kysymyksen ja aiheen käsittely on mielestäni tärkeässä roolissa, koska asiakaspalvelussa, kuten konttoreissa työskentelevät ovat työtehtäviensä kautta tärkeässä roolissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa. Andersén (2020, s.152) korostaa, että ilmoitusvelvollisen tulee huolehtia riittävästä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen

estämiseen tähtäävästä koulutuksesta, jotta rahanpesuun liittyvät sääntelyn edellyttämät velvollisuuden tulevat täytetyiksi. Ilmoitusvelvollisen täytyy nimetä sen johdosta henkilö, joka vastaa rahanpesulain ja sen säännösten noudattamisen valvonnasta. Lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee nimetä henkilö, joka vastaa rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen sisäisestä valvonnasta, mikäli se on ilmoitusvelvollisen koon ja toiminnan luonteen vuoksi perusteltua.

Koulutuksen osalta, haastattelussa nousi esiin muutamia kohtia, jotka olivat haastateltavien mielestä ongelmallisia. Henkilö B muun muassa nosti esiin jatkuvasti muuttuvan sisäisen ohjeistuksen aiheen ympärillä, sekä useat muut velvoitteet, jotka asiakastapaamisten aikana tulee muistaa ja täyttää. Koulutuksen ja ohjeistuksen koettiin olevan liian vähäistä ja sekavaa. Koulutuksen määrä ja laatu ei välttämättä ollut riittävän kattavaa ja toistuvaa. Esimiehenä toimiva henkilö A otti kantaa koulutukseen myös uusien toimihenkilöiden koulutuksen, sekä perehdytyksen osalta. Hänen mielestään uusien työntekijöiden perehdytyksessä ja koulutuksessa ei välttämättä rahanpesemiseen ja terrorismin rahoittamiseen keskitytty tarvittavassa laajuudessa ja oikeassa asiayhteydessä. Koulutusta ei varmaan voi olla koskaan liikaa, mutta haastateltavien henkilöiden omakohtaisen kokemuksen perusteella kerran vuodessa käytävä verkkokurssi tai vastaava ei ole riittävä. Esiin nousi myös pelko siitä, kuinka hyvin esimerkiksi uudet toimihenkilöt osaavat omassa työssään tunnistaa ja puuttua epäilyttäviin liiketoimiin. Havaittavissa oli haastatteluiden yhteydessä, että jatkuva ja laajempi koulutus olisi paikallaan. Myös koulutusta erilaisten ilmiöiden tunnistamiseen muun muassa tilitapahtumista ja palveluiden avaamisista, sekä väärennettyjen asiakirjojen tunnistamiseen tähtäävälle koulutukselle olisi haastatteluiden perusteella tarvetta. Tämän kaltaisten koulutusten järjestämien ei todennäköisesti ole mahdollista, mutta hyötyä epäilyttävien liiketoimien tunnistamista ajatellen, koulutuksesta varmasti olisi hyötyä. Mikäli epäilyttäviä tilitapahtumia ja toimenpiteitä havaittaisiin hyvissä ajoin, olisi myös mahdolliset varojen jäädyttämiset ja muut toimet varmasti tehokkaammin toteutettavissa.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET, JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön alussa kerroin, että työn tarkoituksena on selvittää, sitä miten pankin asiakaspalvelussa toimivat henkilöt kokevat harmaan talouden, rahanpesun ja terrorismin torjunnan vaikutukset omassa työssään. Työn tarkoituksena oli käyttää hyväksi aiheesta saatavilla olevaa materiaalia ja tilastoja ja selvittää, kuinka yleistä pankin työntekijöiden mielestä ilmiöt Suomessa ovat ja millaisissa muodoissa se heidän työssään esiintyy. Aihealue on luonteeltaan sellainen, että mitään tarkkoja virallisia tilastoja ja euromääriä ei ole tiedossa, joten pyrin selvittämään pankin konttorissa työskentelevien haastatteluiden kautta, kuinka isona ongelmana he edellä mainitut ilmiöt kokevat. Tutkimuksessa oli tarkoituksenmukaisesti rajattu pois pankissa, rahanpesun estämisen parissa suoraan työskentelevät tahot ja fokus oli nimenomaan konttoreissa, asiakaspalvelussa työskentelevien kokemuksessa.

Mikäli tarkkailee pelkästään poliisin rahanpesun selvittelykeskukselle pankkien vuosittain tekemien manuaali-ilmoitusten määrää, luulisi pankissa pitkään työskentelevien henkilöiden omaavan kokemusta epäilyttävistä liiketoimista ja erilaisista ilmoituksiin johtaneista tapahtumista. Pankkien tekemien ilmoitusten määrä ei kerro koko totuutta, erilaisista epäilyttävistä tapahtumista, joita pankkien työntekijät kohtaavat arjessaan. Poliiseille päätyvät ilmoitukset muodostavat kuitenkin todennäköisesti, vain osan todellisuudessa pankkien kautta tapahtuvista harmaaseen talouteen, rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvistä tapahtumista. Poliiseille ilmoitettavat tapahtumat ovat kuitenkin niitä, jotka ovat jossain vaiheessa herättäneet pankin kiinnostuksen tai havaittu pankin järjestelmissä. Haastatteluiden kautta kävi ilmi, että konttoreissa työskentelevien henkilöiden osaaminen ja ajankäyttö, erilaisten epäilyttävien liiketoimien havaitsemiseen on melko rajallinen. Myynnillinen paine ja muut asiakaskohtaamisiin liittyvät seikat vievät tapaamisista ison osan ajallisesti, eikä kaikkien tilitapahtumien ja asiakirjojen tai muiden seikkojen tarkastamiselle jää välttämättä riittävästi aikaa.

8.1 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen kautta sain kerättyä poliisien julkaisemia tilastoja tukevaa tietoa harmaaseen talouteen, rahanpesuun ja terrorismin rahoittamisen esiintyvyyteen ja laajuuteen Suomessa.

Kaikkien haastateltavien kertomukset olivat yhteneväiset sen suhteen, että epäilyttäviin liiketoimiin viittaavia tapahtumia ja asiakaskohtaamisia tapahtuu säännöllisesti. Välillä useamman kerran päivässä, mutta välillä harvemmin, hieman haastateltavan tehtäväkuvasta riippuen. Joka tapauksessa selvää on, että ilmiöiden esiintyvyys eri muodoissaan on melko yleistä. Asiakkaiden suhtautuminen edellä mainittuihin ilmiöihin on haastateltavien mielestä vaihteleva. Osa harmaaseen talouteen liittyvistä ilmiöistä on asiakkaiden tiedossa ja he toimivat tietoisesti. Osa ilmiöistä on kuitenkin niin yleistä, että sitä ei välttämättä mielletä harmaaksi taloudeksi tai kiellettäväksi toiminnaksi. Yksi esimerkki tällaisesta toiminnasta on palkkojen maksaminen käteisellä. Osa asiakkaista työskentelee itse alalla, jossa esimerkiksi yhä palkkoja maksetaan käteisellä pimeästi. Heidän suhtautumisensa asiaan on tätä kautta myös hyväksyvämpi. Myös esimerkiksi lahja- ja perintöverojen kiertämistä tai välttelemistä, osa asiakkaista pitää hyväksyttävänä tai ei sitä ainakaan paheksu. Harmaata taloutta siis jo pelkästään pankissa työskentelevien näkökulmasta esiintyy yhä yleisesti, eivätkä asiakkaiden asenteet edellä mainittuihin seikkoihin ole edesauttamassa ilmiöiden torjuntaa ja poiskitkentää.

Tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää miten pankissa konttoreissa työskentelevät kokevat ilmiöiden aiheuttamat ongelmat. Haastatteluiden avulla sain selville, että jokainen haastateltavista on kokenut uhkaavia tilanteita työssään. Useassa tapauksessa uhkaavaksi muodostuneet tilanteet ovat olleet seurausta ilmiöistä, joissa on viitteitä epäilyttäviin liiketoimiin. Tällaisten uhkaavien tilanteiden, poistaminen kokonaan on varmasti mahdoton tehtävä, mutta työpaikan sisäisillä toimintatavoilla ja koulutuksella, pystyttäisiin varmasti omalta osaltaan karsia tilanteiden eskaloitumisen aiheuttavia kohtaamisia. Koulutukset ja sisäiset ohjeet ja sääntely nousivat haastatteluissa yhdeksi kohdaksi, johon toivottiin parannusta. Koulutuksen määrän ja toistuvuuden, sekä sen sisällön toivottiin olevan paremmin suunniteltua jatkossa. Myös tukitoimien ja ohjeistuksen toivottiin olevan helpommin ja selkeämmin saatavilla. Ohjeiden löytäminen saattoi haastateltavien mielestä olla välillä hankalaa. Tämä on yksi esimerkki siitä, miten sisäisillä muutoksilla voitaisiin konttorihenkilökunnan työtä helpottaa.

Viimeisen vuoden aikana maailma on ollut ennen näkemättömän tilanteen edessä, johtuen Covid-19 pandemiasta. Tästä johtuen oli tutkimuksen yhtenä kohtana myös selvittää, onko Covid-19 epidemia tuonut jotain muutosta pankin työntekijöiden arkeen, liittyen harmaan

talouteen tai rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Haastatteluiden kautta nousi esiin asiakkaiden epätoivon lisääntyminen vuoden 2020 edetessä. Mitään suoranaisesti pandemiaan liittyvää uutta ilmiötä tai havaintoa ei ollut kukaan haastateltavista tehnyt. Todennäköistä on kuitenkin, että vuosi 2020 on lisännyt erilaisia tukiin ja etuuksiin liittyviä väärinkäytöksiä, ihmisten lisääntyneen työttömyyden ja rajoitusten aiheuttamien lomautusten määrän vuoksi. Tästä varmasti saadaan enemmän tietoa, kun kyseisiä tapahtumia alkaa tulemaan enemmän julki.

Tätä olettaa tukee osaltaan myös Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön syyskuussa 2020, valvontaviranomaisille tekemästä kyselystä, jonka avulla pyrittiin selvittämään viranomaisten näkemyksiä koronaviruksen vaikutuksista harmaan talouden eri ilmiöihin. Tässä kyselyssä suurimmaksi huolenaiheeksi nousi nimenomaan erilaisten tukien väärinkäytösten lisääntyminen, sekä erilaiset verkkokauppaan liittyvät petokset. Saman kyselyn tuloksena oli myös, että koronan aiheuttamia vaikutuksia harmaan talouden osalta ei vielä tiedetä ja tähän liittyvät tilastot päivittyvät viiveellä. (Verohallinto, 2020) Kaikkien haastatteluihin osallistuneiden mukaan selvityspyyntöjen täyttämässä ei sinänsä ole mitään ongelmia, mutta ohje- ja sääntöviidakon osalta esiintyi tarvetta selkeyttämiseen ja johdonmukaistamiseen.

Yksi harmaaseen talouteen ja rahanpesuun viittaava ilmiö nousi haastatteluista erityisesti esiin, kaikkien haastateltavien kanssa keskusteltaessa. Tämä oli väärin asiakirjojen avulla avattavien asiakkuuksien määrä ja palveluiden avaamista yrittävät tahot. Jokaisessa haastattelussa nostettiin esiin, lähinnä ulkomaalaistaustaisten henkilöiden väärät työsopimukset, joiden kautta yritetään avata asiakkuuksia. Työsopimusten väärentämisen lisäksi, samoilta tahoilta on havaittu myös väärennettyjä henkilöllisyysasiakirjoja tai useiden maiden henkilöllisyystodistuksia. Ei ole siis selvää välttämättä edes kuka palveluita on avaamassa ja mihin tarkoitukseen. Asiakastapaamisissa myös on monesti läsnä kielimuuri, eikä virallisen tulkin käyttäminen ole useinkaan mahdollista. Tulkkina saattaa toimia kaveri tai pomo, eikä oikeiden tietojen saamisesta esimerkiksi asiakkaan tuntemiseen liittyen voida varmistua. Tämän kaltaisissa tapauksissa haastateltavat mainitsivat myös uhkaavan käytöksen asiakkaiden suunnalta, mikäli palveluita ei avattu ollenkaan tai avaaminen ei onnistunut saman tien. Kiire ja ahdistus palveluita avaavien henkilöiden käytöksessä, herättää haastateltavien mielestä aina epäilyksen, ja että kiireen taustalla on jokin muu syy,

kuin se että tiliä ei heti saada avattua. Väärien asiakirjojen avulla avattujen asiakkuuksien kohdalla esiintyi, normaalia enemmän muun muassa muulitoimintaa, sekä epäselviä tilisiirtoja ja käteistapahtumia.

Käteistapahtumat ovat myös yksi seikka, joka työllistää pankkeja ja niiden henkilökuntaa rahanpesun tiimoilta. Käteistalletuksissa ongelmaksi muodostuu varojen alkuperän selvittäminen ja suurissa nostoissa käyttötarkoitus. Käteistapahtumat työllistävät selvityspyyntöjen kautta niin konttorihenkilökuntaa, kuin muissa työtehtävissä, rahanpesun estämisessä työskenteleviä. Iso osa rahanpesun selvittelykeskukselle tehdyistä pankkien rahanpesuilmoituksista koskevatkin käteistapahtumien epäselvyyksiä. Käteistapahtumista tehtiin rahanpesun selvittelykeskukselle vuonna 2019 yhteensä 6766 ilmoitusta, jotka liittyvät epäselvyyksiin käteistapahtumissa (Rahanpesu, n.d). Käteistapahtumat työllistävät konttorihenkilökuntaa varsinkin konttoreissa, joissa on kassapalvelut. Myös talletusautomaattien määrän kasvu on lisännyt käteistapahtumien selvittelyn määrää.

8.2 Pohdintaa tutkimuksen onnistumisesta ja käytetyistä menetelmistä

Tutkimuksen aihe muodostui alkukäsitystä hankalammaksi ja jouduin muokkaamaan tutkimuksen rajausta muutamaa otteeseen. Koska aiheesta ei mitään virallisia tilastoja ole saatavilla, en pystynyt laatimaan mitään lukuihin perustuvaa tutkimusta, tämä myös vaikutti tutkimusmenetelmän valikoitumista laadulliseksi tutkimukseksi. Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen laatimien vuosikertomusten avulla sai kerättyä tilastoja ja lukuja, poliisin tietoon tulleista rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvistä ilmiöistä. Näitä poliisin tilastoja täydensin muun muassa verottajan, harmaan talouden laajuudesta laatimien arvioiden kautta, sekä Pankki X:n työntekijöiden haastatteluiden kautta. Käytin tutkimuksessa tilastojen lisäksi useita, luotettaviksi luokiteltuja verkkolähteitä, kuten eri viranomaisten ja virastojen julkaisuja, sekä laajasti aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

Käyttämäni kirjalliset lähteet ovat sisältäneet osittain vanhentunutta tietoa, koskien esimerkiksi lainsäädäntöä. Olen tiedostanut asian ja käyttänyt lakipykäliin viitatessani lähinnä suoraan lakipykälää, sekä lähteitä, joiden tietojen tiedän olevan ajan tasalla, kuten Poliisin ja Finanssivalvonnan verkkosivut ja julkaisut. Tilastoissa olen luottanut Verohallinnon ja Poliisin rahanpesun selvittelykeskuksen julkaisemien lukujen paikkansa pitävyyteen. Olen

verrannut rahanpesun laajuuteen viitaten, rahanpesun selvittelykeskuksen tietoja eri vuosina, joten mikäli niissä esiintyy jokin virhe, on se myös havaittavissa tässä opinnäytetyössä. Pidän kuitenkin näitä Poliisin julkaisemia tilastoja ja tietoja luotettavina, eikä muutakaan kautta vastaavia tietoja ole saatavilla. Yhdeksi ongelmaksi nousi Poliisien verkkosivujen uusiminen, jonka johdosta kaikki heidän sivuiltaan hakemani lähteet, lakkasivat toimimasta. Sain kuitenkin rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomukset suoraan keskusrikospoliisilta.

Haastattelut toimivat tutkimukseni kannalta hyvin ja kasvotusten tapahtuneiden teemahaastatteluiden, sekä sähköpostin kautta tehdyn lomakehaastattelun yhdistelmä antoi hyvän lopputuloksen. Sain haastatteluiden kautta kerättyä tietoa mieltäni askarruttaneisiin kysymyksiin, esimerkiksi harmaan talouden ja rahanpesun aiheuttamista ongelmista tai haasteista pankin työntekijöiden arjessa. Tutkimuksen kautta sain myös selvän kuvan mitkä seikat olivat työntekijöiden mielestä suurimpia ongelmakohtia ja missä olisi tarvetta muutokselle.

Pankki X:n työntekijöiden haastatteluista saatujen tietojen, yhdessä kirjallisten lähteiden ja tilastojen kanssa, muodostavat mielestäni melko hyvän kuvan siitä millaisia harmaaseen talouteen, rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen viittaavia ilmiöitä Suomessa toimivan pankin konttoreissa kohdataan. Haastattelut vahvistivat omaa arviotani siitä, että suoranaisesti terrorismin rahoittamiseen liittyviä ilmiöitä ei juurikaan konttoreiden arjessa tavata. Tämän kaltaisten tapahtumien tunnistaminen ensinnäkin on haastavaa, joten haastateltavat kertoivatkin, että heillä ei ole edes tällaisten ilmiöiden tunnistamiseen riittävää osaamista ja kokemusta. Rahanpesuun ja terrorismin rahoittamisen tunnistamiseen on heidän työnantajansa muissa toimissa koulutettuja henkilöitä, jotka erilaisten järjestelmien tukema pyrkivät tunnistamaan ja torjumaan näihin ilmiöihin liittyviä tapahtumia. Konttoreissa törmätäänkin haastatteluiden perusteella rahanpesuun ja harmaan talouden muihin ilmiöihin. Haastattelevat kertoivat, että muulien käyttäminen, sekä erilaisten asiakirjaväärennösten tunnistaminen on heidän työssään iso ja yleinen ongelma. Ammattimaisesti johdettuja muuleja esiintyy vaihtelevasti, mutta kuitenkin säännöllisesti.

Haastatteluista tuli selvisi myös, että rahanpesuun, terrorismin rahoittamiseen ja harmaan talouden ilmiöihin, sekä niiden torjuntaan tähtäävää koulutusta saisi olla enemmän, myös konttoreissa työskenteleviä koskien. Jatkuva, riittävä koulutus auttaisi ilmiöiden tunnistamista ja niihin kyettäisiin puuttumaan aikaisemmin ja tehokkaammin. Koulutukset pitäisi kohdentaa niin, että ne palvelisivat mahdollisimman hyvin juuri konttoreissa työskentelevien henkilöitä ja heidän työtehtävissään esiintyviä harmaan talouden ja rahanpesun ilmiöitä. Yhtenä esimerkkinä nousi haastatteluissa esiin, jatkuva maksunvälitystä tarjoavien tahojen määrän lisääntyminen ja erilaisten teknologioiden ja uusien palveluiden tuomien varojen siirtämistä helpottavien tapojen tunnistaminen ja tietotason kasvattaminen konttoreissa. Tietotason ja uusien teknologioiden ja tapojen tunteminen ja tunnistaminen konttorihenkilökunnan osalta, olisi riskienhallinnankin kannalta mielestäni kannattavaa. Tätä kautta myös olisi suurempi todennäköisyys saada estettyä varojen päätymistä rikollisille. Koulutuksen merkitystä pitivät kaikki haastateltavat tärkeänä. Koulutus on tunnistettu tärkeäksi, myös sääntelyssä ja aihetta koskevassa kirjallisuudessa mainittu yhtenä kriittisenä tekijänä onnistuneessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä.

8.3 Korjausehdotuksia ja jatkotutkimuksia

Tutkimuksen tulosten perusteella, selkeästi nousi esiin, että jatkuvaan koulutukseen, sekä sen sisältöön tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota, koskien harmaan talouden, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaa. Konttorihenkilökunnan arki pitää sisällään ison määrän erilaisia, sääntelyyn ja sisäiseen ohjeistukseen liittyviä täytettäviä velvoitteita, sekä myynnillisiä tavoitteita. Lisäämällä koulutusta ja muuttamalla sisäisiä ohjeistuksia tai toimintatapoja, kyettäisiin torjumaan osittain väärin tietojen avulla avattujen asiakkuuksien määrää ja niistä mahdollisesti aiheutuvia riskejä ja haasteita, sekä saataisiin tunnistettua aikaisemmassa vaiheessa epäilyttäviä liiketoimia.

Konttorihenkilökunnan tehtävistä rahapesun estäminen on vain yksi monien joukossa ja laajin osaaminen aiheen ympärillä on keskitetty eri yksiköihin. Kuitenkin mielestäni myös konttorihenkilökunnan koulutuksen ja turvallisuuden takaaminen on tärkeitä seikkoja, joihin tulisi jatkossa panostaa enemmän. Nämä seikat nousivat haastatteluissa jokaisen kohdalla esiin.

Haastatteluiden kautta nousi esiin huoli henkilökunnan riittävästä osaamisesta, koulutuksen tasosta, ja sisällöstä, varsinkin uusien toimihenkilöiden osalta. Mikäli epäilyttäviä liiketoimia ei tunnisteta konttoreissa, on riski väärinkäytöksille olemassa. Toki organisaatiossa on niin sanotusti myös muita puolustuslinjoja väärinkäytösten huomaamiseen ja torjuntaan, mutta konttoreiden merkitystä ei pitäisi silti aliarvioida. Heillä on kuitenkin paras näkemys asiakkaiden käyttäytymisestä ja mitä niin sanotusti kentällä tapahtuu. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen, keskittyvillä henkilöillä ei välttämättä ole riittävää käsitystä konttoreiden arjesta ja siitä mitä heidän työssään koetaan ja minkälaisen ongelmien parissa he painivat.

Tutkimuksen aihealue on todella laaja, joten myös jatkossa riittää aiheita tutkimuksille. Aihe on ollut enemmän ja enemmän uutisoinnissa viime vuosina ja tullut sitä kautta laajemmin tunnetuksi ilmiöksi. Rahanpesusta ja terrorismin rahoittamisesta, sekä harmaasta taloudesta onkin tehty viimeisten vuosien aikana useita tutkimuksia. Viime vuosi oli poikkeuksellinen maailmalla vallitsevan pandemian johdosta. Yhtenä tutkimusaiheena tulevaa ajatellen olisi mielestäni, mielenkiintoista selvittää miten Covid-19 pandemia on vaikuttanut, tämän tutkimuksen aiheena oleviin ilmiöihin Suomessa ja maailmanlaajuisesti. Kuten toin tässä tutkimuksessa esiin, nousi haastatteluiden ja lähdemateriaalien kautta esiin mahdollinen, erilaisiin tukiin ja verkkokaappoihin liittyvien petosten ja väärinkäytösten määrän kasvu. Haastatteluista kävi ilmi, että asiakkaiden parissa vallitseva ahdistus ja stressi on lisääntynyt huomattavasti, viimeisen vuoden aikana. Oma arvioni on, että erilaisten tukien ja etuuksien, sekä petosten määrä tulee kasvamaan Covid-19 pandemian aikana.

Yhtenä jo nyt paljon rahoitussektoria mullistaneena aiheena on teknologian kehityksen ja sääntelyn mukaan tuomien muutosten aiheuttama, jatkuva muutos. Erilaiset aplikaatiot ja alustat muuttavat yhdessä sääntelyn muutosten kanssa, niin sanottujen kivijalkapankkien toimintaa. Teknologian tuomat muutokset, esimerkiksi virtuaalivaluuttojen, sekä eri maksunvälitys-sovellusten kanssa jo yksistään on muokannut rahoitusala viime vuosina merkittävästi. Lohkoketjuteknologia todennäköisesti tulee muuttamaan myös rahoitusala, eikä pelkästään huonoon suuntaan. Yhtenä tutkimusaiheena tulevaa ajatellen voisi olla lohkoketjuteknologian hyödyntämisen mahdollisuudet rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. Uusien teknologioiden kautta on rikollisilla enemmän työkaluja varojen reaaliaikaiseen siirtelyyn ja peittelemiseen, mutta kehittyvä teknologia tuo myös

uusia mahdollisuuksia ilmoitusvelvollisille ja viranomaisille, ilmiöiden estämistä ja torjuntaa ajatellen. Tästä johtuen aihe on ajankohtainen ja tarvetta tämän kaltaiselle tutkimukselle varmasti olisi, pelkästään jo ihan kotimaanmarkkinaa ajatellen.

Kolmantena jatkotutkimuksen aiheena, joka tämän tutkimuksen perusteella nousi omassa mietinnässä esiin, on ammattimaisten muulien ja bulvaanien toimintaan liittyvä tutkimus. Pankeilla tuntuu olevan iso ongelma tunnistaa muulitilejä ja torjua niiden kautta kulkevia varoja. Muulitilejä käytetään paljon ja monesti taustalla varmasti toimii ammattimaisesti johdettu organisaatio. Ammattimaisten muulien käyttämisen laajuutta ja yleisyyttä, sekä aiheeseen liittyvää muita liitännäisiä ilmiöitä olisi mielestäni aiheellista selvittää ja tutkia tarkemmin, jotta esimerkiksi juuri pankit tunnistaisivat muulit paremmin ja kykenisivät tätä kautta torjumaan tehokkaammin harmaata taloutta, rahanpesua ja terrorismin rahoittamista.

Lähteet

Alasuutari P. (2012). Laadullinen tutkimus 2.0. Osuuskunta vastapaino. Haettu 1.2.2020 osoitteesta <https://www.ellibrary.com/book/978-951-768-385-2>

Andersén A. (2020). Rahanpesun estäminen. Alma Talent Oy

Basel Committee on Banking Supervision. Consultative Document Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism. Haettu 8.3.2020 osoitteesta <https://www.bis.org/publ/bcbs252.pdf>

Center for social and economic Research, Warsaw (2019). Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 member states. Haettu 18.2.2020 osoitteesta https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/vat-gap-full-report-2019_en.pdf

FATF (n.d). About. Who we are. Haettu 22.11.2019 osoitteesta <https://www.fatf-gafi.org/about/>

FATF (2019). Anti-Money laundering and counter-terrorist financing measures. Finland. Mutual evaluation report. Haettu 22.11.2019 osoitteesta <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/MER-Finland-2019.pdf>

FATF (n.d). Countries. Find a country. High-risk and other monitored jurisdictions. Call for action. Haettu 17.2.2020 osoitteesta <http://www.fatf-gafi.org/countries/#high-risk>

FATF (n.d). Countries. Find a country. High-risk and other monitored jurisdictions. Other monitored jurisdictions. Haettu 17.2.2020 osoitteesta <http://www.fatf-gafi.org/countries/#other-monitored-jurisdictions>

Finanssivalvonta, Standardi 2.4 (2010). Asiakkaan tunteminen- rahanpesun, terrorismin rahoittamisen, sekä markkinoiden väärinkäytösten estäminen. Määräykset ja ohjeet. Haettu 22.2.2020 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/saantely/maarayskokoelma/standardit/2.4/2.4.std6.pdf>

Finanssivalvonta (n.d). Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Kansainväliset talouspakotteet ja kotimaiset jäädytyspäätökset. Haettu 8.3.2020 osoitteesta

<https://www.finanssivalvonta.fi/rahanpesun-estaminen/kansainvaliset-talouspakotteet-ja-kotimaiset-jaadyttamispaatokset/>

Henkilö A., Asiakkuusjohtaja, Pankki X. Haastattelu 15.1.2021

Henkilö B., Toimihenkilö, Pankki X. Haastattelu 15.1.2021

Henkilö C., Toimihenkilö Pankki X. Haastattelu sähköpostitse 8.2.2021

Hirsjärvi S., Hurme H. (2008). Tutkimushaastattelu : teemahaastattelun teoria ja käytäntö.

Gaudeamus. Haettu 25.2.2021 lähteestä <https://ellibslibrary.com/hamk/9789524958868>

Hirvonen M. & Määttä K. (2018). Harmaa talous ja talousrikollisuus – ilmenemismuodot ja torjunta. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.

Laki Finanssivalvonnasta 19.12.2008/878. Haettu 22.2.2020 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080878>

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Haettu 22.11.2019 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444#L3P1>

Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi 325/2013. Haettu osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130325>

Poliisi (n.d). Keskusrikospoliisi. Rahanpesun torjunta. Rahanpesun selvittelykeskus. Haettu 22.11.2019 osoitteesta

https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesun_selvittelykeskus

Poliisi (2019). Rahanpesuindikaattorit. Haettu 17.2.2020 osoitteesta

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/77455_Rahanpesuindikaattorit_11.1.2019_FINAL.pdf?fa61d9f79dfbd688

Poliisi (2019). Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2018. Haettu 26.11.2019 osoitteesta

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/78771_Rapen_vuosikertomus_2018.pdf?5c7a44fe3222d788

Poliisi (2020). Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2019. Pdf-tiedosta. Keskusrikospoliisi.

Poliisi (n.d). Rahanpesun torjunta. Haettu 25.11.2019 osoitteesta

<https://www.poliisi.fi/rahanpesu>

Raczkowski K. (2015). Measuring the tax gap in the European economy. Journal of Economics and Management 21/2015. Haettu 18.2.2020

osoitteesta: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-108405b3-cdb6-41cb-953f-ceab29c9bb40>

Rahanpesu (n.d). Ilmiöt. Haettu 11.2.2020 osoitteesta <https://rahanpesu.fi/ilmiot>

Rikoslaki 39/1889. Haettu 17.2.2020 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki>

Sahavirta R. (2008) Rahanpesu rangaistavan tekona. Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki.

Sisäministeriö (n.d). Talousrikollisuus ja harmaa talous. Rahanpesun ja terrorismin

rahoittamisen torjunta. Haettu 22.11.2019 osoitteesta <https://intermin.fi/rahanpesun-ja-terrorismin-rahoituksen-torjunta>

Ulkoministeriö (n.d). Kansainväliset pakotteet. Haettu 1.3.2020 osoitteesta

<https://um.fi/pakotteet#Pankkirajoitteet>

Valtiovarainministeriö (n.d). Finanssivalvonta, yhteinen valvontamekanismi ja Euroopan

finanssivalvontajärjestelmä. Haettu 25.11.2019 osoitteesta <https://vm.fi/finanssivalvonta-ja-yhteinen-valvontamekanismi>

Verottaja (n.d). Arvioita harmaasta taloudesta ja verovajeesta. Haettu 27.1.2020 osoitteesta

<https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/laajuus/arvioita-hamaasta-taloudesta-ja-verovajeesta/>

Verottaja (2020). Harmaan talouden mittaaminen. Koronavirus lisännyt viranomaisten

huolta tukipetosten kasvusta. Haettu 9.2.2021 osoitteesta <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/laajuus/harmaan-talouden-mittaaminen/#koronaviruslisannyt>

Verottaja (n.d). Harmaa talous ja talousrikollisuus. Rikostorjunta. Näin talousrikosprosessi

etenee. Haettu 22.11.2019 osoitteesta <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/rikostorjunta/>

Weeks-Brown R. (2018). Straight talk. Cleaning up. Haettu 18.2.2020 osoitteesta

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2018/12/pdf/imf-anti-money-laundering-and-economic-stability-straight.pdf>

Kuvat

Kuva 1. Verottaja (n.d). Talousrikosprosessin eteneminen. Haettu 22.11.2019 osoitteesta

<https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/rikostorjunta/>

Kuva 2. Mróz B, Raczkowski K, Schneider F (2015). Shadow economy and tax evasion in the

EU. Haettu 17.2.2020 osoitteesta <https://www.vero.fi/globalassets/harmaa-talous-ja-talousrikollisuus/laajuus/jmlc-09-2015-0027fskrbm.pdf>

Kuva 3. Center for social and economic Research, Warsaw (2019). Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 member states. Haettu 18.2.2020 osoitteesta
https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/vat-gap-full-report-2019_en.pdf

Kuva 4. Poliisi (2019) Rahanpesun selvittelykeskuksen tilastoja vuodelta 2018. Haettu 27.11.2019 osoitteesta
https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/78771_Rapen_vuosikertomus_2018.pdf?5c7a44fe3222d788

Kuva 5. Poliisi (2020). Rahanpesun selvittelykeskuksen tilastoja vuodelta 2019. Haettu 1.2.2021 Keskusrikospoliisin PDF-tiedostosta

Kuva 6. Poliisi (2020). Rahanpesuilmoitusten määrä eri ilmoittajien perusteella. Haettu 1.2.2021 Keskusrikospoliisin PDF-tiedostosta

Kuva 7. Poliisi (2020). Ilmoitusmäärien kehitys 2012-2019. Haettu 1.2.2021 Keskusrikospoliisin PDF-tiedostosta

Kuva 8. Poliisi (2020). Euromääräisten ryhmien jakaantuminen kaikista ilmoituksista. Haettu 2.2.2021 Keskusrikospoliisin PDF-tiedostosta

Kuva 9. Poliisi (2019). Selvittelykokonaisuus. Haettu 26.11.2019 osoitteesta
https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/78771_Rapen_vuosikertomus_2018.pdf?5c7a44fe3222d788

Liite 1 Haastattelulomake

Haastattelussa käytetty kysymysrunko:

1. Esiintyykö harmaaseen talouteen tai rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen viittaavia tapahtumia / kohtaamisia omassa työssäsi? Millaisia ja kuinka paljon?
2. Miten asiakkaat suhtautuvat esimerkiksi selvityspyyntöjen täyttämiseen? Millainen suhtautuminen asiakkailla on pankin esittämiin kysymyksiin, esim. tuntemistietojen täyttämisen kautta?
3. Millainen on mielestäsi yleinen suhtautuminen asiakkaiden keskuudessa, esim. verojen kiertämiseen (perintö-/ lahjavero), pimeään palkan maksuun, varojen piilotteluun ulosotolta / velkojilta tai väärin tietojen, kuten työtodistusten ja asiakirjojen esittämiseen?
4. Esiintyykö työssäsi uhkaavia tilanteita ja kuinka usein ne liittyvät esimerkiksi epäselviin liiketoimiin tai palveluiden avaamisen estäviin puutteisiin tai väärin asiakirjoihin? Miten tällaisiin tilanteisiin suhtaudutaan työyhteisössäsi?
5. Miten mielestäsi on järjestetty koulutus, koskien rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä? Onko koulutuksen taso mielestäsi riittävä? Mitä muutoksia kaipaisit siihen?
6. Onko Covid-19 pandemia muuttanut asiakkaiden käyttäytymistä tai tuonut uusia, omassa työssäsi näkyviä rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen viittaavia ilmiöitä tai tapoja?
7. Muita havaintoja / omia huomioita

